

– Internasjonal Kvinneliga
for Fred og Frihet
Grunnlagt i Haag 1915

fred og frihet

November 1999

Nr. 3 - 4 / 59. ÅRGANG

Bestemødre på Stortingsplass protesterer mot planene om skytefeltet på Gråffjellet. Fra venstre: Solvei Fjæstad, Kerstin Bugge og Oddny Jacobsen. Foto: Trond Løvmo, Hamar Arbeiderblad.

Innhold

Fredskonferansen i Haag 1999	side 4	Verneplikt for alle eller ingen	side 13
Våre adoptivbarn i tsjetsjenia i et nytt krigshelvete	side 8	FN og WILPF	side 15
Et nytt øst - timor? Et nytt indonesia ..	side 9	Menneskerettigheter og humanitær intervensjon	side 22
En FN-ambassadørs bekjennelse.....	side 10	Kvinnearbeidere, globalisering og menneskerettigheter	side 24
Verdenshandelsorganisasjon - utfordringer foran en ny forhandlingsrunde	side 11		

LANDSLEDER HAR ORDET

Nye NATO

"NATO review" nr 2, sommeren 1999, inneholder en oversikt over NATOs utvikling fra 1949 til det "nye" NATO i dag. Vi har aldri ønsket NATO velkommen. Er "nye NATO" et fremskritt i våre øyne? Svaret må, etter min mening, bli nei. Artikkel 62 om bruk av atomvåpen er ikke endret. Den betraktes fremdeles som den endelige garanti for alliansens sikkerhet.

I forkant av NATOs toppmøte i Washington, april 1999 forsøkte Tyskland og Canada å få alliansen til å revurdere sin strategi for førstebruk av atomvåpen, men uten hell. Norge og flere andre land ville også ha en endring av det strategiske konseptet, men det eneste som ble oppnådd, var at NATOs ministermøte i desember i år skal legge frem forslag til vurdering av alliansens bidrag til ulike muligheter for sikkerhets- og tillitsskapende tiltak, altså knapt nok en klapp på skulderen.

I 1995 ble "Avtalen om ikke-spredning av atomvåpen" varig forlenget, og ved den anledning hevdet Natos atommakter at en varig avtale ville lette atomnedrustningen. Våren år 2000 holdes den første "Tilsynskonferansen" der man skal vurdere hvordan avtalen har fungert og sette mål for de neste 5 år. Våren år 2000 holdes den første "Tilsynskonferansen" der man skal vurdere hvordan avtalen har fungert og sette mål for de neste 5 år. I avtalen er det juridisk bindende forpliktelser til atomnedrustning, og NATOs manglende oppfølging er meget lite tillitsskapende.

"NATOs fundamentale sikkerhetsoppgaver er fortsatt "å forsvare medlemmene mot angrep over grensene, men tidligere henvisning til at alliansen kun vil gripe til våpen i forsvar og til FNs avgjørende rolle, er falt ut. I stedet henvises det til at "FNs Sikkerhetsråd har det overordnede ansvar for opprettholdelse av internasjonal fred og sikkerhet". Norge, sammen med bl.a. Tyskland og Frankrike, ønsket en mer forpliktende formulering, men fikk ikke medhold Samarbeid med EUs kommende hær, VEU,, var viktig.

Det legges særlig vekt på NATOs plass som konsultasjonsforum, herunder "out of area" tiltak, noe vi beskriver som "rett til å gjennomføre militære aksjoner også utenfor alliansens område"

NATOs strategiske konsept er ordrikt og passelig upresist formulert, og det kan uten tvil oppfattes forskjellig, alt etter øyet som ser. Men et forhold trer tydelig frem, nemlig at NATO vil tilta seg en større politisk rolle og om nødvendig, også militært.

Det er nærliggende å betrakte hendelsene i tidligere Jugoslavia for å forstå hvorledes nye NATO fungerer. Rambouillet-avtalen kan karakteriseres som et diktat. Milosevic nektet å undertegne, NATO nektet å forhandle om betingelsene, og så kom krigen (uten krigserklæring). NATO

brakte omskrivninger, f.eks. humanitær intervensjon, istedenfor ordet krig. Presidenten i den Internasjonale Røde Kors-komité skriver i Süddeutsche Zeitung mot tendensen til å snakke om "humanitære kriger", for på den måten å prøve å dekke seg bak "humanitær folkerett". Han skriver bl.a. at dette kan få fatale praktiske konsekvenser for humanitære organisasjoner. Etter min mening er det direkte umoralsk. Da NATO gikk inn i Jugoslavia, gikk OSSE og frivillige organisasjoner ut og NATO overtok hele konfliktstyringen.

NATOs angrep på tidligere Jugoslavia strider mot folkesuverenitetsprinsippet.

Det internasjonale samfunn har ikke noe grunnlag for å intervensjon i indre anliggender generelt, og spesielt i dette tilfelle, når det ikke foreligger noe vedtak i Sikkerhetsrådet. Problemet med dette prinsippet er at det ikke sier noe om hvor humane eller demokratiske statene skal være. Det legitimerer uhemmet maktbruk i indre anliggender. Men det eksisterer et annet grunnprinsipp - menneskerettighetene som konkurrerer med folkesuverenitetsprinsippet. Menneskets verdighet skal respekteres, og i løpet av nittiårene er det i stigende grad blitt enighet om at folkeretten i ekstreme tilfeller kan settes til side. Dette er imidlertid ikke noe som stormaktene kan bestemme på egenhånd slik NATO gjorde i Jugoslavia.

Jeg vil avslutte med et avsnitt fra en artikkel skrevet av den kjente freds- og fremtidsforsker Jan Øberg. Han har ikke mer sans for NATO og nye NATO enn vi i IKFF har: Nato har nå så godt som monopol på konfliktstyring. FN, EU, enkeltregjeringer i området, OSSE og frivillige organisasjoner forlot området da NATO kom. Ingen NATO-regjering erklærte krig, ingen parlament stemte om deltakelse i kampanjen. Ingen av demokratiene i NATO våget å utfordre den nær fullstendige militære og politiske dominansen i denne operasjonen som USA eller "kvintetten", de fem viktigste NATO-lederne hadde. President Clinton brøt loven om krigserklæring. Ingen land utenfor NATO ble rådspurt da NATO kappet opp Kosovo i fredsbevaringssoner. Tallrike nasjonale og internasjonale lover og menneskeretter ble brutt av dem som bestemte i NATO, straffefrihet er nå etablert som en regel for dem. Hvorfor er dette viktig? For alle disse fakta er resultat av moralske valg. Fra et demokratisk perspektiv er det et enormt tilbakeslag at FN nå er en organisasjon som er invitert til å godkjenne det NATO gjør istedenfor å tjene som det organet som uttrykker hva det internasjonale samfunnet vil, fullt ut.

Kari Løchen

Fred og Frihet

Utgiver: Internasjonalt Kvinneliga for Fred og Frihet. Postboks 8810 Youngstorget, 0028 Oslo

Redaksjon: Landsstyret

Trykkeri og sats: WEBERGS Hurtigtrykkeri & Idéloft, Oslo.

Redaksjonen avsluttet 26. oktober 1999

LEDER LEDER LEDE LED

OM Å KOMME TIDLIG INN

Skyggen av krig er over oss når dette bladet produseres. Det er ikke første gang. Denne gangen er det Tsjetsjenia i Kaukasusregionen. Øst-Timor og Kosovo er foreløpig lagt bak oss. Krig, blodige overgrep, voldtekter, masse-mord osv skjer om igjen, mens verdenssamfunnet ser på. Noen ganger griper det inn, men ikke før det er for seint, når overgrepene er blitt førstesideoppslag i media. FN og OSSE som konfliktforebyggende organer, griper ikke inn før konfliktene er blitt nærmest uløselige og helt uoverstigelige.

Er respekten for landenes indre anliggende så stor? Eller er det slik at en ikke er i stand til å håndtere for mange konflikter på en gang? Eller ligger det økonomiske interesser bak slik som forholdet Øst-Timor og Indonesia?

Hva så med regioner hvor en ikke har de samme interessene? Hva skal til for å reagere tilsvarende når det gjelder Afrika, er ikke godt å si. For Europa er konfliktene i Latin-Amerika som ikke-eksisterende. Regionen er overlatt til USA.

Det har ulmet på Balkan siden Titos død. De første sammenstøtene kom i begynnelsen av 1990 da Slovenia ble egen stat. Så fulgte konfrontasjoner mellom serbere og kroatere og siden det mangelkulturelle Bosnia-Herzegovina. Gjennom hele 1990 innskrenket det serbiske styret kosovo-albanernes handlingsrom på en grov måte. Befolkningen reagerte med et stort register av ikkevoldelige virkemidler i håp om å få Vestens oppmerksomhet. Men Vesten ville ikke gripe inn i indre anliggende.

Øst-Timor har vært ulovlig okkupert siden 1975 av Indonesia uten at noen brøt seg og til tross for at FN aldri har godkjent Indonesias annektering av øst-Timor. Norge og mange andre land i vesten hadde andre interesser enn å gripe inn for å ivareta menneskerettigheter på en liten Stillehavsoy fjernt fra våre områder.

Da russerne invaderte Tsjetsjenia i 1994, var en på vår kant mer opptatt av å etablere gode relasjoner til Jeltsin og kunne dermed ikke gripe inn i indre anliggende. Nå

er blodbadet i gang igjen uten at det løftes en finger.

I en debatt i "Verden på lørdag" i høst mellom utenriksminister Vollebæk og sangeren Morten Harket etterlyste utenriksministeren et folkelig engasjement, ikke bare i forbindelse med Øst-Timor, men også i tilknytning til Kaukasus hvor han da så at det seilte opp en ny konflikt. Vi kunne tydelig høre Harkets sukk gjennom eteren. Han har vært engasjert siden begynnelsen av 1990 for å få til et folkelig engasjement mot overgrepene på Øst-Timor. Han kunne fortelle at det ikke hadde vært noen enkel sak. "Det har vært litt av en oppoverbakke både overfor politiske myndigheter og media", fortalte han, og det til tross for at han er en relativ tung mediafigur. Han stilte spørsmål om hva slags samfunn vi egentlig vil ha når vi lar næringsinteressene gå foran menneskeverdet - et relevant spørsmål til en regjering som har erklært at de vil arbeide for et "varmere samfunn"?

I kvinneligaens rekker har Zoia Grannes stått på barrikadene siden russernes invasjon av Tsjetsjenia. Først sommeren 1999 er Vollebæk bekymret for en ny konflikt i Kaukasus. For to år siden fortalte Zoia at det brygget opp til en ny konflikt i området. Problemet er bare at all informasjon om situasjonen går gjennom Russland, mens Tsjetsjenia utsettes for full blokade og får dermed ikke uttale seg. "Hvis en ny konflikt blusser opp, vil også republikken Dagestan, som grenser til det oljerike Kaspiske hav, bli berørt", sa Zoia den gangen.

Det kan være grunn til å spørre om ikke tida er inne til å revurdere retten til å gripe inn i indre anliggende og det lenge før konfliktene blir uhåndterlig. Tida er overmoden til å satse på alternative modeller og ikke minst satse midler på å utvikle disse. Tida er også inne til å ta frivillige organisasjoners arbeid med disse spørsmålene på alvor. En gjensidig dialog mellom disse og myndighetene kan bidra til en aktiv utenrikspolitikk hvor organer som FN og OSSE kan spille en konfliktforebyggende rolle.

Ellen Elster

Deadline for nr. 1/2000: 15. januar

FRA HELE VERDEN TIL FREDSKONFERANSEN I HAAG

Med friskt mot dro vi avgårde til den store Fredskonferansen i Haag. Sju godt voksne kvinner var vi i den flokken vår ideelle reiseleder Kari Engelsgaard hadde ansvaret for. To representerte Bestemødre mot atomvåpen, vi andre var IKFFere.

I artikkelen Rapport fra fredskonferansen i Haag i forrige nummer av Fred og Frihet har Kari gitt et utmerket resymé av konferansens innhold og de oppgaver den skisserte for oss i fortsettelsen. Jeg vil prøve å gi et glimt av menneskemylderet i Haags konferansesenter.

Senteret var en svar murkoloss som strakte seg over et helt kvartal. På forhånd var antall deltakere anslått til 3000-4000. Vi ble atskillig flere. Det ble sagt at vi på det meste var nærmere 10 000. Folk fra alle kontinenter - fra den vestlige verden, fra urbefolkninger, fra utviklingslandene. Her var samer og indianere, høye svære afrikanere mørke som ibenholt, og små tynne kropper fra Østen. Et fargerikt fellesskap, så stort at det også skapte problemer. Køene ble lange, flere møtelokaler ble for små, iblant kom vi ikke lenger enn til døråpningen eller ble stående på gangen utenfor.

Konferansen var spesiell ikke bare fordi den var arrangert av de frivillige organisasjoner, som den største i sitt slag, men også på grunn av FN's beslutning om å gi den samme status som verdensorganisasjonens egne konferanser. Som nevnt i forrige nummer, var Kofi Annan en av talerne på avslutningsmøtet, sammen med flere fredsprisvinnere og fremtredende politikere, bl.a. den kvinnelige statsministeren i Bangladesh, Sheik Hasina, og Hollands utenriksminister, Jozia van Aartsen.

HISTORIELØSHET HER OGSÅ?

Med denne jubileumskonferansen skulle jeg få være med å hedre fredsbevegelsens grunnleggere, bl.a. Bertha von Suttner. Jeg gledet meg. Det var ikke minst på grunn av hennes iherdige og vedvarende innsats at tsar Nicolai II sendte ut sitt oppsiktsvekkende fredsmanifest i 1898 og innkalte til den første Haag-konferansen året etter. Da IPB ble grunnlagt i 1892, var hun en av nøkkelpersonene. IPBs startkapital var honoraret for hennes berømte roman, bestselgeren Ned med våpnene. Trass i dårlig økonomi ga hun hele honoraret til opprettelsen av et internasjonalt fredsbyrå. Jeg regnet med en verdig markering av våre forkjemperes minne. Jeg ble skuffet. Konferansen for 100 år siden var ikke emne for ett av de tallrike foredrag og debatter!

Det eneste som kunne minne om at en kvinne hadde gått i bresjen for 100 år siden, var valget av kvinnelig president for konferansen. Cora Weiss, en av IPBs visepresidenter, var en dyktig konferanseleder som også kom med kloke utsagn på kvinnesenes vegne. Ett av dem var at når kvinnene er viktige nok til å være mål for våpnene, da er vi også viktige nok til å sitte ved ethvert forhandlingsbord. Jeg hadde gjerne hørt Bertha von Suttners navn nevnt...

EN ENSLIG SVALE

Men en gammel mann var ivrig etter å fortelle om Bertha, som hadde betydning så mye og inspirert så mange, sa han. Han gikk rundt og delte ut en liten trykksak med en fin artikkel og et vakkert bilde av henne. Trykksaken besto av ett A-4 ark.

Det var ikke lett for ham å få oppmerksomhet selv om han snakket hele tiden, her var jo så mange som snakket, ved rekke etter rekke av velfylte stands. Og her var en vrimmel av fargerike brosjyrer, fra noen få sider til andre som nærmest var små bøker.

Neste dag forsøkte jeg å finne den gamle mannens stand. Jeg vandret langs de lange rekkene av utstillere over hele det svære området - én gang, to ganger, tre ganger. Jeg fant ham ikke.

To dager senere støtte jeg på ham. Igjen gikk han og delte ut fra en stor bunke han bar under armen. Jeg spurte ham hvor hans stand var. Han ristet bedrøvet på hodet, han hadde ingen. Hadde bare dette ene arket som han hadde fått laget. Han så på bildet og fortalte meg om den første kvinnelige fredsaktivist. Øynene hans lyste av begeistring. Mange mente nok at han var litt rar av seg, noen av oss blir jo det etter hvert - tøve om dette som hendte for så lenge siden, vi må være unge og fremadstormende...

KRIGEN I KOSOVO KASTET LANGE SKYGGER

Under Haagkonferansen for 100 år siden var Europa på randen av krig, mellom England og Frankrike. I dag er krig mellom selvstendige stater så godt som opphørt. Dagens situasjon gjelder først og fremst væpnede konflikter innenfor de enkelte land, gjerne med etnisk eller religiøs bakgrunn, som igjen er forbundet med økonomiske og sosiale problemer.

Krigen i Kosovo kom naturlig nok til å ta stor plass under debattene. Kanskje for stor. Det er i dag 38 voldelige konflikter rundt om i verden, de fleste av dem i utviklingslandene - forårsaket av europeisk kolonisasjon, påpekte representanter fra Sri Lanka. Det internasjonale samfunn vet ikke hva som skjer i Sri Lanka fordi mediene ikke har interesse av å dekke det. Det samme lød fra flere land og folkegrupper.

Moderne våpenteknologi ble også belyst i all sin utspekulerte grusomhet. Ved selvsyn fikk vi møte dagens verden, ofrene for utbytting, voldshandlinger, landminer.

Mot den dystre bakgrunnen lyste Haag-appellens visjoner mot oss. Utfordringene er mange og store.

Gerdr Grønvold Saue

Dansende fra Sør-Afrika. Foto: Kari Engelsgaard.

FRA HELE VERDEN TIL FREDSKONFERANSEN I HAAG 1999

Haag-appellen for fred.

Nyhetsbrev nr 2 av Peace Matters fra september i år inneholder stoff om Haag-konferansen, om innsatsen etterpå og om videre planer. Cora Weiss, presidenten for "Hague Appeal for Peace" forteller om arbeid og planer. Jeg har oversatt en del av hennes orientering som jeg synes må interessere mange. WILPF er jo en av mange organisasjoner som er støttespiller. Cora skriver:

Haag-appellen for fred vil avskaffe krig og skape fredskultur.

Kampanjen har skapt nye kontakter mellom borgere, regjeringer og internasjonale organisasjoner. Dette "nye diplomati" vil hjelpe oss til fred og rettferdighet. Haag-appellen er en stor koalisjon av NGOere og har en internasjonal organiseringskomité på 72 medlemmer og over 100 støttespillere, både organisasjoner og individuelle. Vårt nettverk omfatter folk som arbeider med fred og nedrustning, menneskerettigheter, fredsundervisning, kultur og ungdom.

Hvor går vi herfra?

Vi har arbeidet i nesten 3 år. Haag-appellen er en varig kampanje. Vi er fast bestemt på å påvirke folkeopinionen til å godta at en verden uten krig er mulig. Akkurat som samfunnet forkastet slaveri, kolonivelde og apartheid, kan det avvise institusjonen krig.

Neste skritt:

Vi vil fortsette å ha staver i Genève, Haag og New York. Vi vil distribuere "Hague Agenda for Peace and Justice for the 21 Century". HAAG-agendaen er nå en offisiell FN-publikasjon som er tilgjengelig på 6 språk (engelsk, kinesisk, arabisk, russisk, spansk og fransk, og dessuten nederlandsk, tysk og svensk).

Bruk vår "websiteside": www.hague-peace.org. Knytt din side til vår. Vår "Agenda" database er utformet for å kunne informere om arbeidet med agendaens 50 punkter. La oss få vite

IPB NEWS
INTERNATIONAL PEACE BUREAU

IPB leaders at the Hague

When IPB was founded in 1992, the secretariat building was built and a key role was played in making the first Hague Appeal for Peace possible.

In 1999 IPB's Vice-President Cora Weiss is President of the Hague Appeal for Peace and its 1999 Coordinator.

hvilket agendapunkt du arbeider med, så skal vi meddele dette til konferansedeltakerne og nykommerne på vår postliste. Vi ønsker å hjelpe til å opprettholde den globale, brede tilnærmingen til freds- og rettferdighetsproblemer som var så åpenbare på konferansen i Haag. Vi er innstilt på å gjøre følgende:

Vi vil være en slags kommunikasjonssentral. F.eks.: Du starter en kampanje for å styrke kvinners stilling som fredsskapere, og vi setter deg i kontakt med andre og oppmuntrer alle til å støtte ditt prosjekt. Eller hvis det er en rettsak på vegne av fattige for å kreve at deres regjering oppfyller internasjonal lov og sørger for å dekke deres fundamentale behov, vil vi oppmuntre alle i Haag-nettverket til å støtte denne saken, selv om du vanligvis arbeider med avskaffelse av atomvåpen, eller ratifikasjonen av den Internasjonale straffedomstol. For ett klart budskap fra Haag er at vi trenger en helhetlig tilnærming til fred. Vi holder på å lage en "on-line" database med oversikt over alle organisasjoner knyttet til Haag-appellen for å lette arbeidet med å skape nettverk. Vi vil være koordinator for alle som arbeider med fredsopplæringskampanjen og informere om deres penser og deres metoder for å få inn fredsstudier på alle nivåer i utdanningen og presse på for at alle som kom til

Haagkonferansen skal innføre disse ideene til sine samfunn.

Vi vil utgi "Peace Matters" hvert kvartal med nyheter om fredsarbeidet.

Vi vil forvise oss om at det sivile samfunn er tilstede overalt hvor menneskeverd (humanity) er på programmet.

Vi vil hjelpe til å koordinere regionale møter som fører Haagappellens visjon videre.

Hva vi vil oppnå:

Hvis vi hjelper til å skape en ny måte å tenke og handle på, til å passe på at rettferdigheten seirer, at enhver mulighet utnyttes til det ytterste for å hindre vold, at utgiftene til krigsforberedelser blir kuttet og pengene brukt til å bedre menneskenes livskvalitet, at vi virkelig lover vi har som avviser vold - hvis vi bidrar til å skape en slik atmosfære, vil, ikke bare konferansen, men hele Haag-kampanjen bli en suksess. Våre barn og barnebarn må få en fremtid som gir trygghet og rettferdighet for alle.

Vi kan gjøre det. La oss begynne!

Du kan få mer informasjon og adresser fra vårt kontor.

Kari Løchen

“Small is beautiful” - et kritisk blikk på konferansen i Haag

Jeg var ikke i Haag. Det var min venninne, Joanne Sheehan og leder av War Resisters' International. Hun konkluderte med det gamle slagordet at “small is beautiful”. Rett før konferansen møtte hun en mindre gruppe kvinner fra mange kanter av verden. Felles for de fleste var at de kom fra land som nylig hadde vært i krig eller var i krig. Dette lille møtet sto i sterk kontrast til det store møtet.

- Sjøl om konferansen samler 50 ganger flere enn vanlige samlinger, betyr ikke det at den er 50 ganger bedre, eller at en møter 50 ganger flere folk, var refleksjoner Joanne gjorde seg.

Det var deltakere fra alle kontinenter, og det virket som om et overveldende antall kom fra USA. Flere fra andre steder ga uttrykk for at de hadde følelsen av at de deltok på en amerikansk konferanse i Europa, og det var ikke ment som et kompliment, understrekte Joanne, som sjøl er amerikaner. Hun synes det er viktig at folk fra sitt eget land får internasjonal erfaring. Konferansen ble for henne som en amerikansk turist som egentlig ikke møter lokalbefolkningen eller får noen opplevelse av befolkningens daglige liv og erfaringer. Folk gikk fra workshop til workshop, som turister som går fra museum til museum, tar bilder av eksotiske mennesker og aktiviteter uten å møte dem.

Det var mange som ikke var der, fordi det var for dyrt. Utgiftene var også for høye for mange aktivister i nærområdene. Så vidt Joanne kunne forstå, ble det i siste øyeblikk forsøkt å samle inn penger slik at deltakere fra den tredje verden kunne delta. Flere afrikanske kvinner var i stand til å komme fordi de allerede var i Europa. De kunne fortelle at de fleste afrikanske deltakerne kom fra frivillige organisasjoner som i utgangs-punktet mottok mye støtte. Joanne fortalte også at flere av afrikanerne var temlig frustrerte fordi deltakerne var primært opptatt av krigen på Balkan, mens krigen i Sudan og Sentral Afrika ikke ble snakket om.

Om kriger på andre kontinenter syntes uinteressant, så viste det seg

HVORFOR FORTIES FREDSNYHETER?

Johanne Skog Gripsrud hadde et aktuelt innlegg i Stavanger Aftenblad. Hun kalte det “Aviser og media undertrykker fredsbevegelsen”. Dette hadde avisen endret til “Hvorfor forties fredsnyheter?”. Det kan man sakens spørre om, og spørsmålet er fremdeles like aktuelt. Vi gjengir:

Vi må finne oss i at det de frivillige organisasjonene drive med ikke er noe for pressen skriver Kari Engelsgaard i IKFFs tidsskrift “fred og frihet” for juni 1999. Den store fredskonferansen i Haag 12. - 15. mai med omlag 10.000 deltakere fra mer enn 100 nasjoner, er forbigått i taushet både av norsk og skandinaviske presse. Mer enn 700 frivillige organisasjoner var aktive i utformingen av planer som nå skal følges opp i det 21. århundre.

Heldigvis har IKFF sitt eget utmerkede “fred og frihet”. Det burde bare hatt mangedoblet lesekrete. En del biblioteker har også bladet, og mange aviser får IKFFs blad, har noen avislesere funnet “fred og frihet” omtalt i noen forbindelse i noen aviser? Har noen avislesere funnet intervjuer av folk som har deltatt på den store fredskongressen i Haag?

Jeg undres på om folk som ikke har tilgang til annet lesestoff enn aviser, og for den saks skyld fjernsyn og radio, vet at det finnes fredsbevegelsen som har det som sin prioriterte

oppgave å forsøke å skape fredskultur og fredelige konfliktløsninger i verden? Selv om 80-årenes store fredsmarsjer er slutt, så foregår det et kontinuerlig arbeid. Fred er en prosess som aldri må opphøre. Men når de store aviser og media er konsentrert om å utdype alt som skjer på krigsarenaene (og de er mange) og om vold og de tusenvis av små og store skandaler og problemer i folks hverdag, så blir fred et “ikkeord”.

Verdidebatten som statsministeren har introdusert, er også blitt skadeskutt fra mange hold, mest ødeleggende av våre egne toppolitikere da de dro Norge inn på flere plan i krigen mot Serbia. Vi ble alle skadeskutt av krigen i Kosovo. Hvor lenge vil hatet og lidelsene var selv om krigen offisielt er slutt? Vold avler vold.

Men også under Kosovokrigen gikk fredsprosessene og fredsdebatten videre selv om ikke pressen fant det interessant nok for sine spalter.

Tore Nærland og hans venner i Bike for Peace syklet i tre måneder, like lenge som krigen i Kosovo varte, ti tusen kilometer på kinesiske, kasakstanske og russiske veier med sitt miljø- og fredsbudskap. Pressen skarv om krigen, men ikke et ord om fredsturen. Sandnes IKFF skal sammen med Stavanger IKFF arrangere møte 21. oktober med Tore Nærland som foredragsholder. Mon pressen tar sjansen?

at krigen på Balkan hersket det ganske stor uenighet om. Allerede fra starten kom konflikter på overflaten. Den nederlandske utenriksministeren ga støtte i sin tale for NATOs bombing av Kosovo og hans lands del-takelse. Det var deltakere som protesterte. Mens Haag-appellens budskap var “time to abolish war” (på tide å fjerne krigen), kunne deltakerne få det motsatte inntrykket. I en workshop som tok for seg barnesoldater, konsentrerte diskusjonen seg om aldersgrensen for når unge mennesker skulle gå inn i militæret.

Fredskonferansen ble organisert når det foregikk en krig i nærområdene og av regjeringene til de fleste deltakerne. Konferansen som helhet tok ingen formell stilling til krigen. Da Cora Weiss fra USA, visepresident i International Peace Bureau og presi-

dent for Haag-appellen, ble spurt på en pressekonferanse om en uttalelse om krigen i Kosovo, svarte hun veldig knapt at fredsbevegelsen var delt i det spørsmålet. Det betyr at noen fredsaktivister støttet krigen og bombingene.

- Hva er bra med store ord om fred og fjerning av krigens årsaker når en ikke vil ta dem på alvor?

Hva kan vi si når vi har en konferanse hvis overskrift heter “time to abolish war” når en ikke vil fordømme krigen som skjer rett utenfor? Hva oppnår en da ved å bringe 10 000 mennesker sammen, når vi ikke en gang sammen skal vise vår politiske makt og handling for å fjerne krigen?

Joanne forlot konferansen i undring.

ee

OSSE som konfliktforebyggende organ erfaringer etter kosovokrigen

Nordisk IKFF-seminar om OSSE

IKFF var vertskap for dette seminaret, 16. oktober 1999. Temaet var: "OSSE som konfliktforebyggende organ - erfaringer etter Kosovo-krigen". På bakgrunn av innledninger fra norsk UD og IKFF'ere med erfaring fra OSSE-arbeid ønsket vi å diskutere hva OSSE har lært av Kosovo-krigen, og hvordan OSSE kan gjøre bruk av organisasjoner som vår.

UD bevilget økonomisk støtte til å invitere innledere fra våre søsterseksjoner i Norden. Spesielt IKFF i Sverige har bred erfaring med OSSE. De deltar aktivt i organisasjonen Kvinna til Kvinna som driver kvinne-sentre i Kosovo og Bosnia, og er med i arbeidsutvalget til det svenske "OSSE-nettverket" av organisasjoner. I norsk IKFF har vi spesiell kompetanse i Bergen avdeling, der lederen Zoia Grannes og flere medlemmer har engasjert seg spesielt i Tsjetsjenias situasjon over lang tid.

I Kosovo er nå de fleste flyktningene kommet tilbake. Det er stor mangel på boliger, og en regner med at opp til 1 million er uten hus til vinteren. En rekke internasjonale organisasjoner i gang med gjenoppbyggingen. NATO har ansvaret for den militære overvåkingen av "ro og orden" - K-For, EU for materiell gjenoppbygging, UNHCR for flyktningesituasjonen, og FN for finansiell støtte via Verdensbanken. OSSE har fått ansvaret for valgene, menneskerettigheter, oppbygging av et rettsvesen og en politistyrke. Ca 300 av de observatørene OSSE trakk ut da bombingene begynte, er nå tilbake på plass. Målet er 700. For tiden er 40 under opplæring i Sverige.

På det politiske plan arbeider OSSE nå med en regional "Politisk sikkerhetspakt" for Sørøst-Europa. Den skal gjøres ferdig av OSSEs toppmøte i Istanbul i desember. Det understrekes at denne pakten ikke bare skal fremme samarbeid mellom regjeringer, men også styrke kontakten mellom folkene.

Kirsti Kolthoff fra svensk IKFF orienterte om det svenske OSSE-nettverket. Det er et nettverk av freds-, menneskeretts- og andre organisasjoner som følger aktivt med i OSSEs arbeid. En gruppe på 4 holder løpen-de kontakt med UD, og lager møter for hele nettverket med aktuell informasjon og debatt. Tema og dato for møtene tilpasses OSSE's dagsorden. Denne modellen gir mulighet for toveiskontakt mellom organisasjonene og UD. I Norge møter organisasjonene bare UD når det inviteres til møte i departementets regi. IKFFs inntrykk er at UD primært er interessert i kontakt med humanitære og menneskerettsorganisasjoner i OSSE-arbeidet. Holdningen til IKFFs seminar kan tyde på det. Vi bør

vurdere om et tilsvarende nettverk i Norge vil være fornuftig.

Anna Lidén fra svensk IKFF er daglig leder i organisasjonen Kvinna til Kvinna, som startet som en solidaritetsaksjon mellom svenske og bosniske kvinner for flere år siden. Organisasjonen har i dag lokale kontorer i Pristina, Bosnia og Make-donia. Med innsamlede midler og offentlige bevilgninger driver de praktisk hjelp til kvinner og barn i samarbeid med lokale kvinneorganisasjoner. De har også fått erfaring med OSSEs arbeid i felten. OSSE-personell som ble evakuert fra Kosovo til Makedonia ble "omorganisert" for å lytte til og skrive ned beretninger fra flyktningene om overgrep de var blitt utsatt for fra serbisk side. Men det viste seg at det nesten bare var menn som kom til dem. Sammen med OSSE oppsøkte representanter for Kvinna til Kvinna spesielt kvinnene i leirene, for å lytte til dem. Hun var kritisk til at det stort sett er militært personell som driver det sivile oppbyggingsarbeidet, noe de fleste av dem neppe er faglig kvalifisert til. Det er også svært få kvinner blant de militære. Også på andre områder er kvinner "glemt": En FN-arbeidsgruppe som skal foreslå ny lovgivning for Kosovo, har ingen kvinner med. OSSE har en såkalt "Gender Task Force" (arbeidsgruppe for kvinnespørsmål), men den deltar ikke i gjenoppbyggingsarbeidet av Kosovo.

Annelise Ebbe fra dansk IKFF hadde nylig vært i Beograd for en dansk gruppe: Neste Stopp Sarajevo! som vil gjenoppbygge kontaktene med organisasjoner og enkeltpersoner i Serbia. Gruppen er bredt sammensatt, og inkluderer organisasjoner for idrett, musikk, kvinner m.v. De mener at det er viktig å lytte til serbere selv, ikke bare fortelle dem hva de bør mene. Kvinner i Svart i Beograd fikk store problemer under bombingene med splittelse og konflikter. Nok et eksempel på hva nasjonalisme kan føre til.

Zoia Grannes og Kari Eken Strømmen fra Bergen IKFF ga en nyttig - og nødvendig - oversikt over geografien i Kaukasus, som få av oss kjenner særlig til. De var sterkt kritiske til OSSEs passive holdning til Russlands nye angrep på Tsjetsjenia. Den forrige krigen fra 1994 til 96 krevde opp til 100.000 døde. President Maskhadov i Tsjetsjenia har

bedt OSSE og FN om å engasjere seg i konflikten, men det internasjonale samfunnet er skeptiske fordi de anser konflikten som et indre anliggende av Russland. Tsjetsjenia har erklært seg som selvstendig republikk, men er foreløpig ikke anerkjent av noen andre stater.

Innlederne mente at den russiske militære invasjonen styrker russisk nasjonalisme, og at ikke minst økonomiske interesser ligger bak, som kontroll over oljeledningen mellom Aserbajdsjan og Russland. Påstander fra russiske myndigheter om at terrorhandlinger mot boligblokker i Moskva var foretatt av tsjetsjenere, mente de er svært dårlig dokumentert. Det kan like gjerne være provokasjoner fra russisk side for å rettferdiggjøre militær gjengjeldelse. Påstandene om islamsk fundamentalisme i Tsjetsjenia og faren for samme type undertrykkelse av kvinner som i Afghanistan er ikke dokumentert. Slike påstander brukes som propaganda overfor vestlig opinion.

Zoia utfordret IKFF og resten av fredsbevegelsen til å protestere kraftig mot Russlands krig overfor sitt nabofolk. Bergen IKFF skal lage et bakgrunnsdokument som WILPF internasjonalt kan bruke i sitt arbeid. (Se også Kari Eken Strømmens kronikk "Nytt blodbad i Tsjetsjenia" i Bergens Tidende for 13/10 99. Kopi kan fåes fra landsstyret.)

Dessverre fikk vi ingen reaksjoner fra norske myndigheter på de ulike innledningene og utfordringene. UD uteble nemlig fra seminaret. Vi regnet UD-støtten som et signal om at de også ønsket å delta med Norges offisielle synspunkter i diskusjonen. Men den gang ei. UD tok seg ikke engang tid til å svare på vår invitasjon. Da vi endelig fikk telefonkontakt, sa de nei til å sende noen til å innlede på seminaret, med henvisning til store arbeidspress og avvikling av viktige politiske møter samme helg. Våre gjester var skuffet over denne holdningen. De hadde sett fram til samtalen med norske myndigheter på bakgrunn av sine erfaringer, noe de er vant til fra sitt eget land.

Fra vertskapet side må vi bare takke våre aktive og kunnskapsrike gjester, som gjorde seminardagen til en rik og interessant opplevelse.

Hurra for Tippa!

I marsjen fra Fredspalasset i Haug til NATOs hovedkvarter i Brussel var også IKFF representert - vårt utvettelige medlem Tippa Hareide, 84 år, var med. Ingen slo oss i alder og pågangsmot, Tippa var fredsmarsjens eldste deltaker!

Marsjen som var tillyst i forlengelsen av Fredskonferansen, startet med et fargerikt møte foran Fredspalasset mektige smijernsport. Som var forsvarlig låst denne vakre, men kjølige søndag 16. mai 1999. På plassen mellom den stengte porten og politibilene som omkranset oss, ble det holdt flammende appeller. En rekke representanter for urbefolkningene i verden grep oss i hjerterota, det samme gjorde ofrene for landminer og andre som hadde hatt våpnene tett innpå seg.

Her var sang og musikk og deklamasjon, og alt var fint. Men like sterkt inntrykk gjorde de tause vitner: Alle de hvite flaggene som deltakerne hadde brakt med fra sine hjemsteder, og som nå var stukket ned i det store blomsterbedet foran porten. De hvite flaggene, det måtte være flere hundre, alle med personlige håndskrevne budskap, sto som levende håp blant palassets velfriserte blomsterprakt.

Og der, godt kledd, under et stort tre, satt vår egen Tippa på en benk og ventet på avgang.

Like før marsjen startet, ble flaggene hentet. Stille, nesten umerkelig begynte den store menneskemengden å gå, fire-fem i bredden. Mellom dem lyste de hvite flaggene, mens politibilene ble færre.

Det var første gang jeg overvar en fredsmarsj som tilskuer, tidligere har jeg alltid vært deltaker. Det var en gripende opplevelse å stå på fortauskanten og se dette stille tog av mennesker i alle aldre, fra alle himmelstrøk. Det var fint at også Kvinneligaen var med på marsjen. Godt gjort, Tippa!

Gerd Grønvold Saue

Våre adoptivbarn i Tsjetsjenia i et nytt krigshelvete!

Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet, avdeling Bergen har et prosjekt "Fjernadopsjon av tsjetsjenske barn". Siden våren har mange mennesker sendt trofast og regelmessig penger, som ble oversendt med kurer og delt ut til barna. Samtlige av dem har opplevd en gruffull krig, mistet sine hjem og en eller begge foreldre. Vi har ikke kunnet glede adoptivforeldre med brev fra barna hittil, og det skyldes at Russland har holdt den republikken i isolasjon. Det er vanskelig å sende og få brev, enda vanskeligere å reise, men vi har fått oversendt en video der "våre" barn får penger fra oss som de kan kjøpe litt mat for. Videoen vil bli vist på et spesielt møte for alle som har betalt. Også barn har adoptert barn: en klasse på Årås skole i Austrheim fjernadopterte to små barn.

Men nå skjer de igjen: russiske tanks ruller inn, landsbyer bombes. Eksplosjonene som rystet Moskva påstås å være planlagt av Russlands maktthavere selv, til og med general Aleksander Lebed selv uttalte at "Det er i Kreml man må lete etter de ansvarlige for eksplosjonene i Moskva". Det er vanskelig for alminnelige mennesker å fatte rekkevidden av skitne makt- og pengekrefter som stiller til tragedier i det som en gang var Sovjetunionen.

IKFF har i lengre tid hatt kontakt med tsjetsjenske kvinner, som gjorde en utrolig innsats for å hjelpe sitt folk og bringe informasjonen om krigs-

forbrytelsene ut i verden. "Den ene av dem, Lipkan; beskrev situasjonen i Tsjetsjenia slik: "Det er flere flyktninger nå enn det vi har sett under krigen i 1994-96. Russiske styrker holder oss i en jernring, de slipper ikke mat eller klær inn til republikken, det finnes ingen humanitær hjelp. Russerne bomber fjellandsbyer, uskyldige sivile strømmer til hovedstaden Groznyj, folk sulter og fryser, gass og strøm er kuttet, vinterten setter inn. Barn og gamle begynner å dø. Russerne skyter med raketter mot byen - raketter av typen Uragan, Grad og Zemlja-Zemlja med enorm ødeleggelseskraft.

Hva skjer med våre adoptivbarn og andre barn nå? Hvor er vår lille Zaur som skrev i et brev at han sørget over sin ar, men også over sin hund og lille katt som ble drept under krigen? Hvor er 3 år gamle Muhsen og jevngamle Mohamed, små barn som i sitt korte liv opplever to kriger med ufattelig brutalitet mot sivile? Vil de overleve denne gangen? De er så svekket på forhånd, vil de klare flukten gjennom vinterfjellene, blir de drept av bomber og raketter og vil de noensinne leve opp til å kunne takke sine norske hjelpere?

Norge leder OSSE - Organisasjon for Sikkerhet og Samarbeid i Europa. Nord-Kaukasus er også en del av Europa. Skal vi bare se på et folkemord uten å kunne si ifra?

Zoja Grannes

ET NYTT ØST-TIMOR? ET NYTT INDONESIA?

Av Ellen Elster

Denne høsten har situasjonen på Øst-Timor stått sentralt i media. Under folkeavstemningen 30. august stemte nesten 80% av befolkningen for selvstendighet for Øst-Timor. Det førte til at Indonesia-vennlige militsgrupper gikk amok, og Indonesia viste at landet hadde ingen intensjoner om å respektere folkets avgjørelse. Valglokalene hadde knapt stengt før befolkningen ble utsatt for voldelige overgrep. Og da valgresultatet ble kjent, brøt helvete løs. Også valgkampen hadde vært svært blodig, og mange fryktet forhånd for resultatet.

Etter at Nederland trakk seg ut fra Øst-Timor i 1975, gikk Indonesia inn og ulovlig okkuperte området. Siden da er omkring 200.000 mennesker eller rundt en tredjedel av Øst-Timors befolkning blitt drept. Mange års frigjøringskamp, Nobels fredspris til biskop Carlos Belo og Jose Ramos Horta, krakket i økonomien og studentopptøyer førte til at tidligere diktator Suharto ble tvunget til å gå av våren 1998. Den nye presidenten Habibie lovet folkeavstemning for folket på den lille Stillehavsoya. Også opposisjonen i Indonesia viste forsiktig optimisme.

«Øst-Timor kan takke Indonesia»

Politisk aktivitet har vært farlig i Indonesia de siste tre tiårene under Suhartos militærdiktatur. Mange er blitt drept og enda flere fengslet. Sivile rettigheter så vel som menneskerettigheter opphørte å eksistere etter at det blodige kuppet i 1965 brakte Suharto og det militære til makten. Mer enn en million indonesere, som inkluderer en stor andel av Indonesias venstreorienterte, deriblant bønder, arbeidere og kvinneaktivister, ble slaktet i de påfølgende årene.

Det indonesiske folket har mottatt ensrettet informasjon fra regjeringen om Øst-Timor. Den går ut på at Øst-Timor er en «naturlig» del av Indonesia, at øst-timoreserne ønsker å være en del av Indonesia, at de kan «takke» Indonesia for sin rikdom og at alle motstandere er kommunister og all annen informasjon er kommunistisk propaganda. «Solidaritet for Fred på Øst-Timor» (Solidamor) er en indonesisk organisasjon som arbeider med å informere om situasjonen på Øst-Timor. Det sier seg sjøl at organisasjonen har hatt vanskelig arbeidsforhold.

Kvinner mot Suharto og egne menn

«Kvinnenes Solidaritet for Menneskerettigheter» (Solidaritas Perempuan) var opprinnelig en frivillig organisasjon som arbeidet med innvandrerkvinner. Etter hvert endret organisasjonen sin karakter

og kvinners rettigheter ble satt på dagsordenen. Arbeidet for menneskerettigheter og for å få innflytelse på demokratiseringsprosessen i Indonesia sto sentralt for organisasjonen. Mange indonesiske kvinner følte seg snytt etter å ha kjempet i andre verdenskrig og under frigjøringskrigen for så å havne på kjøkkenet uten bedring av kvinnenes situasjon.

På 1950- og 1960-tallet var det en ganske stor kvinnebevegelse, på omkring 5 millioner. Det var datidas verdens største kvinneorganisasjon. Oppgavene var å bedre kvinnenes stilling i samfunnet og den økonomiske situasjonen i fabrikk og blant bønder. Under Suharto ble det ytterligere tilbakeskritt, og kvinnene ble helt satt utenfor politikken. De ble beskyldt for å være umoralske og kommunister. Den største kvinneorganisasjonen ble hovedmålet for Suhartos terrorisme. I dag er kvinnenes tidligere historie glemt.

Tidlig på 1990-tallet var kvinneorganisasjonene ikke sentrale i den politiske kampen mot diktaturet. De mannlige aktivistene tok ikke kvinnene på alvor. Kvinnenes stilling var uinteressant i den politiske kampen. I dag er kvinnegruppene også opptatt av de mer generelle politiske temaene, og dermed er mennene mer åpne for dem. Særlig gir det legitimitet hvis kvinnene blir fengslet. «Kvinnenes Solidaritet for Menneskerettigheter» satser nå på temaet «vold mot kvinner». De krever demilitarisering og var de første til å demonstrere mot det militære hovedkvarteret. Før dette sa de mannlige kameratene at kvinnetema var marginalt og hadde ingen prioritet fordi det ikke var viktig nok. Kvinnene avledet oppmerksomheten fra hovedproblemet som var kampen mot Suharto og det militære, het det.

På Øst-Timor har det lenge vært grusomme overgrep mot Øst-timoresiske kvinner utført av det militære. Når overgrep skjer mot menn, kan de snakke åpent om det, som «jeg ble kidnappet og torturert av det militære». Mens kulturen tillater ikke kvinnene på samme måte å si «jeg ble voldtatt av det militære».

Kvinnene blir sosialt straffet av lokalsamfunnet sitt når de blir voldtatt. Folk lukker dørene for dem. Vold er vold, men voldtekt gjør deg ansvarlig for din egen lidelse. På denne bakgrunnen ser «Kvinnenes Solidaritet for Menneskerettigheter» det som like naturlig å kjempe for øst-timoresiske kvinner som for indonesiske kvinner og mot den volden de blir utsatt for.

Håp om en ny tid

For et år siden, da Suharto måtte gå, gikk den indonesiske befolkningen inn i en usikker framtid. Mange var optimistiske og ikke minst for den øst-timoresiske befolkningen. Det var håp om et samfunn basert på pluralisme og respekt, at Indonesia ville bli fri fra militær dominanse. Det var håp om å få til en økonomi som baserte seg på respekt for lokalsamfunnenes spesielle tradisjoner og kunnskap. «Kvinnenes Solidaritet for Menneskerettigheter» er opptatt av den lokale kulturen. De ønsker at kvinnetema skal være en del av forandringene og gjenspeiles i lovverket, i kulturen og i økonomien.

Et år etter «brenner» det på Øst-Timor og Indonesia er i uro. Det militære har vist seg som en maktbastion som ikke så lett vil gi plass for demokrati og menneskerettigheter. Mange av studentaktivistene fra våren 1998 deltok som valgobservatører på Øst-Timor. Ganske snart etter valget ble det klart at de var i livsfare. Mange gikk i dekning. Noen klarte å komme seg tilbake til Indonesia. Også Indonesia er utrygt oppholdssted. Samtidig som internasjonal deltakelse på Øst-Timor øker, og så lenge den internasjonale oppmerksomheten er rettet mot regionen, våger studenter og andre seg ut for å demonstrere for en bedre framtid, også i Indonesia.

Artikkelen er basert på en samtale med Yeni, en indonesisk feminist og studentaktivist.

Uttalelse fra mødre og kvinner i Indonesia

“Kvinnenes Solidaritet for Menneskerettigheter” ga under de verste overgrepene på Øst-Timor uttrykk for avsky for sitt lands handlinger på øya. De ga uttrykk for skam over å være en del av en så barbarisk nasjon som tillot drap, voldtekt og tortur uavbrutt mot menneskene. De ga uttrykk for tristhet over at sønner og døtre som de hadde gitt liv til, hadde blitt mordere og skapte lidelse for ofrenes familier. De var oppbrakt over at stadig flere indonesiske militærstyrker ble sendt til Øst-Timor som løsning på konflikten. De mente at nærværet av det militære gjorde bare situasjonen enda verre. Av hensyn til menneskelige liv, av hensyn til oppriktig fred på Øst-Timor og av hensyn til den indonesiske nasjonen ba de indonesiske kvinnene regjeringen om at all vold opphører på Øst-Timor, at menneskerettighetene respekteres, at dialog og menneskelige verdier prioriteres som konflikt-løsende middel, og at det gis beskyttelse til flyktninger som er flest kvinner og barn.

Norsk nettverk for Øst-Timor og Indonesia

I Norge arbeider Samarbeidsutvalget for Øst-Timor og Indonesia (The Norwegian Cooperation Council for East Timor and Indonesia - NOCETI) for å bedre menneskerettighetene på Øst-Timor. Det er en paraplyorganisasjon som består av en rekke norske solidaritets- og utviklingsorganisasjoner, som SAIH, Studentunionen i Norge, Norsk Folkehjelp, Worldview Rights i Norge, Raftostiftelsen og Kommisjonen for fred og rettferdighet i den katolske kirken.

En FN-ambassadørs bekjennelser

Avmakt i FNs Sikkerhetsråd og USAs maktpolitikk er medskyldige i Indonesias herjinger på Øst-Timor. Det skriver Fernando Reino, pensjonert portugisisk diplomat, gjengitt i Brennpunkt FN (nr. 8-1999).

Han sier at det ville ha vært uprofesjonelt å snakke før, men forholdene på Øst-Timor tvinger ham til å gjøre det nå.

Gjennom sin karriere har han befattet seg mest med Øst-Timor på FN-nivå. Han opplevde at tillit var helt fraværende fra de indonesiske myndighetene. Et minimum av tillit er helt nødvendig hvis forhandlinger skal føre fram.

FNs høyeste besluttede organ, Sikkerhetsrådet, unnlot å innta en fast holdning til den desperate situasjonen på tross av tidligere vedtak. Diplomaten beskriver beslutningsprosessene i Sikkerhetsrådet som resultat maktspill og begrenset av veto-systemet. Han viser til at det ble argumentert med at Indonesia er en regional maktfaktor, og at man må vise tålmodighet og forståelse overfor landets pågående demokratiseringsprosess. Andre argumenter er at det internasjonale samfunnet måtte innhente Indonesias tillatelse før en fredsstyrke kunne etableres på Øst-Timor. Prinsippet om ikke-intervensjon i et lands indre anliggender og respekt for landets lovgivning er fundamental i FN-pakten. Reino mener imidlertid at i dette tilfellet er Indonesias suverenitet uvesentlig ettersom FN formelt bare anerkjenner Portugal som den eneste administrative myndighet på Øst-Timor.

Reino skriver videre at FN ikke synes å ha en egen vilje. FNs sjel består av medlemsnasjonenes sjel - og derav de mektige nasjonenes sjel. Det var i sin tid president Geralt Ford som i praksis ga Indonesia grønt lys til å invadere Øst-Timor i 1975.

Også tidligere utenriksminister Henry Kissinger ga Suharto frie tøyler i Øst-Timor. Kissinger ga nylig ut nok et bind av sine memoar-

er uten å nevne Øst-Timor i det hele tatt.

En annen som nylig ga ut sine memoarer, er Daniel P. Moynihan, tidligere FN-ambassadør for USA. Hans innrømmelser om USAs rolle i Øst-Timor er modige. Han beskriver sin personlige skuffelse da han på vegne av sin regjering, blokkerte et hvert tilløp til handling i Sikkerhetsrådet, mens indonesiske styrker samtidig drepte 100 000 mennesker på Øst-Timor i en tolv-måneders periode.

President Jimmy Carters ømmeste punkt i sin menneskerettighetsprofil var hele tida Øst-Timor. Under Carters tid het direktøren for USAs utenriksdepartements Sør-Øst-Asia avdeling, Richard Holbrooke. Daytonavtalens sjefsforhandler har alltid vært konsekvent i sin støtte til Indonesias militære - hvis utstyr er 90 prosent “made in the USA”. Samme mann er nå USAs nye FN-ambassadør.

En ny tid har lagt seg over FN. Medlemsnasjoner handler uavhengig av verdensorganisasjonen og begrunner det med fortolkninger av FN-pakten og dets prinsipper. Dette er ikke bare farlig, men forsterker usikkerheten rundt FNs mål og mening. Etter hvert som denne trenden utvikler seg, vil myten om et solidarisk internasjonalt samfunn rakne. I praksis er det allerede blitt erstattet med et “interesse-diplomati”, internasjonalt dobbeltspill og politiske og moralske dobbeltstandarder. Resultatet av en slik utvikling vil bli en verden uten internasjonale lover og universelle holdepunkter, mener tidligere pensjonerte FN-ambassadør for Portugal Fernando Reino.

Verdens handelsorganisasjon

Utfordringer foran en ny forhandlingsrunde

Av Helene Bank Diakonhjemmets Internasjonale Senter

NUPI inviterer til seminar om WTO og utfordringer foran en ny forhandlingsrunde. Det stilles blant annet spørsmålene "Fører globalisering gjennom internasjonal handel til mer likhet mellom fattige og rike land, eller er det tvert imot en prosess som skaper tapere og vinnere?" og det legges opp til en spesiell fokus på nord-sør aspektet.

Jeg er blitt bedt om å kommentere på slutten av denne seminardagen. Med tanke på at det er lagt opp til en spesiell fokus på nord-sør aspektet, og WTOs rolle i fordeling mellom rike og fattige land, merker jeg meg at det ikke er invitert noen representanter for fattige land eller "Sør" som kan bidra med analyse og erfaringer.

Jeg merker meg også at ingen litteratur som det refereres til eller brukes i dette seminaret er skrevet uten for OECD-regionen. I den anledningen vil jeg derfor varmt anbefale boka til B.L. Das (1998) "The WTO Agreements. Deficiencies, Imbalances and Required Changes" Third World Network, Penang. Dette er en bok skrevet av en tidligere ambassadør og forhandler av GATT og WTO for India. Han kjenner avtalene ned i minste detalj og har skrevet flere artikler og bøker om temaet.

Jeg er bedt om å presentere et NGO-perspektiv på dette seminaret, og det skal jeg gjøre. Jeg skal ikke snakke for eller imot WTO eller verdenshandelen. Men jeg skal dele med dere noen observasjoner av utilsiktede, tilsiktede og systemiske skjevheter som gjør at fattige land stiller dårligere i WTO enn rike land.

Landbruksavtalen

Før forhandlingene startet hadde mange OECD-land økt deres tollsatser kraftig opp til flere hundre prosent for å ha noe å forhandle med. OECD-landene hadde et helt spekter av virkemidler for å sikre sin landbrukssektor, noe de færreste utviklingsland hadde.

Forhandlingene forseglet status quo når det gjelder virkemiddelbruk, og OECD-landene forpliktet seg til gradvise reduksjoner av sine tollsatser. Det betyr at per idag har OECD-landene et helt spekter av virkemidler, inklusive eksport-

subsidier som de kan bruke i landbrukspolitikken. Utviklingslandene har ingen. Samtidig har OECD-landene ikke oppfylt lovnadene om å fjerne de høye tollbarrierer (Norge er her et unntak).

TRIPs-avtalen

Dette avtaleverket er en besynderlig sak å ha i en "frihandelsavtale", fordi patentering av natur hindrer fri handel, fri konkurranse og fri bruk av innovative produkt og produksjonsmetoder og dermed teknologioverføringer. TRIPs (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) krever en aktiv lovgivning i det enkelte land. Noe mange utviklingsland av ulike grunner ikke har fått innført.

Utviklingslandene var imot TRIPs da den ble innført, forslaget kom på bordet seint, slik at mange utviklingsland var dårlig forberedt. En kan ut fra dette hevde at prosessen som førte til konsensus og vedtak neppe kan kalles demokratisk. TRIPs er i konflikt med konvensjonen om biologisk mangfold. Dette er en grunn til at Etiopia ikke undertegnet WTO.

Patentering på levende organismer eller deres gener kan unntas gjennom aktiv nasjonal lovgivning. Men tradisjonelle dyrknings-, forarbeidings-, og høstingsmåter krever skriftlig dokumentasjon for å være beskyttet fra fremmed patentering. Dette diskriminerer analfabeter, urfolk og andre med muntlig overleveringstradisjon. Dette betyr at TRIPs har en grunnleggende urettferdig virkemåte overfor store befolkningsgrupper i utviklingsland.

Forhandlings situasjonen

Utviklingslandenes delegasjoner er i gjennomsnitt bare halvparten så store som OECD-landenes. De har ofte liten oppfølging fra hovedstedene, og de har oppgaver i mange andre institusjoner i Geneve (og Europa). (Michalopoulos 1998). Da blir det vanskelig å følge opp alle møter med både for- og etterarbeid. Konsensus vedtak medfører derfor at mange land tilslutter seg noe de ikke har behandlet.

OECD-landene har en aktiv posisjon- utvikling i hovedstedene og delaga- får

sjonene får mandat. Dette svikter ofte for utviklingsland, noe som gjør delegasjonene sårbare overfor lobby virksomhet og sterkere delegasjoner i Geneve

Mange utviklingsland har en økonomisk avhengighet av sterke og toneangivende land. Det vil være naivt å ikke tro at gjeld, bistand og lovnad om favorable markedsvilkår har en viktig rolle når forhandlinger foregår.

Mange utviklingsland er svake og unge demokratier. Mange visste ikke hva de undertegnet i 1994, og mange parlament har ikke behandlet avtalen. Det kan en le av eller trekke på skulderen av, men som verdenssamfunn har vi et ansvar for å gi de svakeste en sjanse til å følge med.

Kapasitet til å følge opp regelverket Utviklingsland og de minst utviklede landene har fått spesielle vilkår i WTO avtalen. Men disse vilkårene krever at landene aktivt bekrefter dem og noterer unntakene. Dette er det mange som ikke har fått gjort, og dermed juridisk har mistet sine vilkår.

En må betale medlemsavgift for å få stemme i WTO, mange utviklingsland er ikke klar over det, mange afrikanske land står da i fare for å miste stemmeretten når forhandlingene starter.

I Antidumping komiteen kreves det at medlemsland rapporterer om de har observert dumping i sitt land og om de har gjort tiltak i den anledning. Majoriteten av afrikanske land har ikke rapportert i 1998.

Mye informasjon kommer aldri til hovedstedene i utviklingsland. Mange regjeringer her ikke tilgang til e-mail og internett. WTOs hjemmesider er vel designet, men krever en utrolig kapasitet på maskinene som skal gjøre seg nytte av dem. Og postsystemet går for seint i forhold til flommen av informasjon og uformelle møter som holdes.

Konkurranse

I våre land snakkes det varmt om rettfærdig konkurranse. Våre bedrifter skal få konkurrere på like vilkår med bedrifter i utviklingsland. Men hva er rettfærdig? Mange små og mellomstore bedrifter i utviklingsland har hatt liten tid til å bygge seg opp før de skal konkurrere på lik fot med multinasjonale selskap.

Vil konkurranse på lang sikt ikke kreve at vi har sterke bedrifter i alle land, og ikke bare få store? Ville det vært rettfærdig konkurranse å la utviklingsland få lov å beskytte deres næringsliv, mens vi åpner opp for vårt?

Tvisteløsningen

Pr 7.5. 1999 hadde det vært 171 forespørsler om konsultasjoner, 131 saker har vært oppe, 34 fra utviklingsland. Når en ser på antall medlemsland i WTO, er dette en solid underrepresentasjon av disse landene.

Identifisering av at urett skjer, og å følge opp dette, krever et velfungerende byråkrati, gode advokater, og solid økonomi. Dette mangler mange utviklingsland. I tillegg er utviklingsland mer sårbar overfor den eksisterende økonomiske maktbalansen og en sårbar markedsituasjon (mange utviklingsland har 2-3 produkter som utgjør 80 % av deres eksportinntekter). WTOs tvisteløsning krever like parter (som EU og USA). Her trengs en justering når det gjelder kostnader og ressurser.

Det nye WTO-Law Centre er en spennende nyskaping i så måte, selv om EU-kommisjonen truet med å saksøke EU-medlemsland som ga støtte til sentret fordi det ikke var i EUs utenrikspolitiske interesse.

Konsekvenser

Dette er bare noen få av en lang rekke eksempler. Men det er nok, tror jeg, til å illustrere at slike skjeve forhold må tas alvorlig i WTO uansett videre forhandlingsforløp. Om det ikke tas alvorlig vil det kunne få konsekvenser:

- Det internasjonale forhandlingssystem kan miste legitimitet
- Nord-Sør konflikten kan tilspisses
- Det gis for mye frihet og makt til storkonsern uten at de svake statene har evne til å takle de negative konsekvensene av dette
- Økt ulikhet og fattigdom kan medføre sosial ustabilitet, sultkatastrofer og kriger.

NGO-respons

På bakgrunn av dette har mer enn 600 frivillige organisasjoner over hele verden undertegnet et felles opprop der de krever:

At dagens WTO-avtaler konsekvens vurderes før noen forhandlinger starter, og før en vurderer å utvide avtalen med liberalisering på nye felt.

At avtalen justeres for alle skjevheter som stiller utviklingsland svakere enn OECD-land.

At WTO ikke utvides med liberalisering av investeringer, konkurransepolitikk og offentlige innkjøp. Også TRIPs-avtalen er organisasjonene imot.

Litteratur:

B.L. Das (1998): The WTO Agreements, Deficiencies, Imbalances and Required Changes. Third World Network, Penang.

Michalopoulos (1999): The Developing Countries in the WTO. The World Economy Vol 22, no. 1

Tandon (1999): WTOs Dispute Settlement System and the Proposed Centre on WTO Law, and Advisory

Centre on WTO Law SEATINI Bulletin vol 2, no 7

Shanin (1997): Trade and Environment in the WTO: A review of its Initial Work and Future Prospects. TWN Trade and Development Series 5.

UNCTAD Trade and Development report 1998.

The WTO Multilateral Trade Agenda and the South South Centre, 1998 Geneva

WTO må gi rom for ulike utviklingsstrategier

21 asiatiske frivillige organisasjoner krever at WTO (World Trade Organisation) må gi rom for forskjellige økonomiske utviklingsstrategier og ta hensyn til utviklingslandenes spesielle behov i det internasjonale handelsregelverket.

Kravene kommer fra deltakerne på konferansen "Southern Agenda for the Next Millennium: Role of the Civil Society" i Bangalore, India i august i år. Konferansen ble holdt parallelt med G-15 landenes strategikonferanse foran de kommende WTO-forhandlinger.

Hovedproblemet med dagens handelsregelverk i WTO er at det ikke gir rom for at land på ulike utviklingsnivå trenger forskjellige økonomiske utviklingsstragier for å nå de målene landene selv har satt seg. Dette er ikke bare viktig for hele det internasjonale handelssystemet i seg selv. "Ingen verdensorden kan nå målene sine uten at den også tilrettelegger for mangfoldet", blir det hevdet i oppropet.

nyhetsbrev fra ForUM 8-99

Gjeldskrisa er ikke over

Det er nødvendig med mer gjeldsslette, og som må gjennomføres på de fattige landenes egne premisser, uttaler Petter Hveem i Aksjon Slett U-landsgjelda og ForUMs arbeidsgruppe om gjeld og utvikling. Gjeldsslette for de fattigste landene synes å bli en realitet etter IMF's årsmøte i Washington tidligere i år. Dette vil imidlertid bare omfatte under tre prosent av den totale u-landsgjelda.

I en tåredryppende tale i Washington sa president Bill Clinton at G7-landene har en økonomisk og moralsk forpliktelse til å løse gjeldskrisa og foreslo å slette gjelda for de fattigste landene. Det er fortsatt et spørsmål om dette går igjennom i kongressen, og det er ganske sikkert knyttet krav til gjeldssletten.

Det er fremdeles krav om reformer fra IMF for å få gjeldsslette. Men fattige land som sårt trenger det, skulle ikke være avhengige av reformer som dermed utsetter frigjøring av midler til helse og utdanning.

Det nye flotte navnet på reformene er "Poverty Reduction and Growth Facility" (PRGF). Gammelt tankegods om krav til innstramning på budsjetter ligger fortsatt i reformprogrammene. Tidligere har 3/4 av IMF-programmene vært feilslåtte, og det gjenstår å se hvordan de "nye" program-

mene virker. Mange vil hevde at de fattige landene mister ytterligere sjølbestemmelsesrett når enda flere områder av deres politikk er lagt inn i programmene.

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson har spilt en viktig rolle i å få til finansiering av gjeldsslette. Det er viktig at hun nå ser på hvordan landene sjøl skal kunne bestemme hvordan frigjorte midler skal brukes, og når de skal få nyttiggjøre seg av frigjorte midler. Hun kan dermed gå foran i å frakople norsk gjeldsslette fra reformprogrammene til IMF.

I dag vil ikke Norge slette gjelda før landene har gjennomført IMF-programmene. Dette kan gjøres ved at Frafjord Johnson arbeider for at Norge og likesinnede går sammen og sletter gjelda i år 2000.

Midlene kan settes inn på et fond for utvikling og fattigdomsbekjempelse ut fra nasjonale utviklingsstrategier med krav satt innenfra. Slik kan andre kreditorer se at det finnes andre løsninger enn reformprogrammer for å sikre at de frigjorte midlene ikke kommer andre kreditorer, men den fattige befolkningen til gode. Dynamikken i gjeldssletteprosessen vil dermed opprettholdes og andre land kan følge etter.

nyhetsbrev fra ForUM 9-99

Verneplikt for alle eller ingen

"Mitt utgangspunkt for verneplikt for kvinner eller ikke, er likestillingsperspektivet.

Jeg tar ikke stilling til spørsmålet om verneplikt generelt. Jeg uttaler meg bare om forskjellsbehandlingen av kjønnene som vernepliktsloven innebærer og om hvilke alternative muligheter man har når det gjelder større likebehandling av kvinner og menn."

Slik skriver likestillingsombudet Anne Lise Ryel i et brev til IKFF.

Etter en debatt i Dagsnytt 18 tidligere i år mellom IKFF-medlemmet Edel Havin Beukes og likestillingsombudet, oppfordret kvinneligaen ombudet om å ta initiativ til et møte med kvinneorganisasjonene for å få fram ulike syn på spørsmålet om kvinner og verneplikt. Likestillingsombudet ønsket ikke å gå videre med spørsmålet

Hun sier at det er ulike syn på spørsmålet om kvinner, og for den saks skyld menn, burde pålegges verneplikt, og at det kan helt klart argumenteres ut fra forskjellig vektlegging av synspunkter og forskjellige politiske oppfatninger. Hennes uttalelse dreier seg bare om forholdet til likestillingsloven, understreker hun. Hun utdypet synet sitt i et vedlegg til svaret til kvinneligaen. Vi gjengir noen av dem nedenfor.

Et juridisk perspektiv

Likestillingsombudets syn er primært ut fra et juridisk perspektiv, og hun vurderer det ut fra forholdet mellom likestillingsloven som forbyr forskjellsbehandling på grunn av kjønn, og vernepliktsloven som pålegger bare det ene kjønn å utføre verneplikt.

De to lovene er i konflikt med hverandre. Etter de prinsippene som gjelder for slike lovkonflikasjoner må likestillingsloven som er en generell lov, vike for vernepliktsloven som er en særlov på sitt område (lex specialis prinsippet). Likestillingsloven endrer med andre ord ikke det forhold at bare menn er vernepliktige. De politiske myndighetene var selvfølgelig klar over dette da likestillingsloven ble vedtatt. Etersom forskjellsbehandlingen er lovfestet må det lovendringer til for å endre rettstilstanden, mener ombudet.

Et politisk perspektiv

Spørsmålet er derfor opp til de politiske partiene og i siste instans

Stortinget som lovgiver, om det skal innføres likestilling på dette området. Det er ingen politiske partier i dag som går inn for verneplikt for kvinner. Det foregår heller ingen offentlig debatt om spørsmålet. Det kan altså synes som det hersker en alminnelig enighet om å bevare dagens ordning.

Vernepliktsordningen har vært gjenstand for debatt de senere årene, men ut fra andre synsvinkler. Noen har for eksempel tatt til orde for at man i større grad enn i dag bør profesjonalisere forsvaret i Norge, ikke minst fordi norske styrker i dag ofte deltar i militære operasjoner utenlands.

Vernepliktstiden er nylig blitt redusert, noe som indikerer at Forsvaret ikke har behov for flere vernepliktige. Derfor er det lite sannsynlig at Forsvaret vil foreslå at verneplikten i Norge skal utvides til også å omfatte kvinner.

Likestillingsombudet skriver så at hun ikke ser bort fra at vi snart får en større debatt om verneplikt og likestilling, og hun ønsker en slik debatt velkommen. Mye tyder på at hun selv ikke ønsker å initiere noen debatt.

Likestilt verneplikt i et likestilt samfunn

Ombudet viser til noen argumenter som har vært fremme i debatten. Et av argumentene mot å likestille kvinner og menn med hensyn til verneplikt har vært at kvinner føder barn og har hovedansvaret for barn. Kvinner gir på denne måten et minst like viktig bidrag til samfunnet som det menn gjør gjennom verneplikten.

Mot dette kan man for det første spørre om det i det hele tatt er holdbart å sammenlikne en pålagt samfunnstjeneste med det å få barn. De færreste kvinner føder barn for samfunnets skyld. For det andre tar menn stadig større ansvar for barn og hjem,

noe som er i tråd med erklærte likestillingsmål. I en slik situasjon blir det vanskelig å tillegge argumentet om kvinners ansvar for barn noen særlig vekt i spørsmålet om å innføre kvinnelig verneplikt.

Hovedargumentet for likestilling mellom kjønnene på dette området er at begge kjønn ut fra rettferdighetsbetraktninger bør dele den byrden som verneplikten utvilsomt innebærer. Likestilt verneplikt vil antakeligvis føre til at kjønnsfordelingen i Forsvaret blir jevnere, og dermed til at Forsvaret i større grad reflekterer det samfunnet det skal forsvare. Jevnere kjønnsfordeling anses på alle områder som noe positivt, og likestillingsombudet kan ikke se hvorfor det ikke skulle være tilfellet også med Forsvaret.

Man kan jo også hevde at Forsvaret representerer en ganske betydelig maktfaktor i samfunnet, og at det er udemokratisk at halvparten av befolkningen så å si er utelukket fra innflytelse og deltakelse på denne arenaen.

Et annet moment er at verneplikt ikke bare dreier seg om Forsvaret. I dag har norske menn betydelig frihet til å velge mellom militær førstegangstjeneste og sivil tjeneste ut fra sine personlige overbevisninger. I prinsippet skulle det ikke være noen store hindringer for å pålegge kvinner i å foreta det samme valget og utføre en samfunnstjeneste i samsvar med sin overbevisning.

I et internasjonalt perspektiv

Likestillingsombudet viser til internasjonale erfaringer med ulike modeller for kvinners deltakelse i Forsvaret. Israel er et land som har verneplikt både for kvinner og menn. Selve ordningen er likevel ikke kjønnsnøytral. Kvinner har blant annet kortere vernepliktstid enn menn, og det er lagt begrensninger på hva slags tjeneste kvinner kan

utføre. En ordning som i utgangspunktet formelt sett likestiller kvinner og menn, inneholder flere elementer av forskjellsbehandling på grunn av kjønn. USA og Canada er blant de landene som har høyest andel av kvinner i sine militære styrker med ca. 12%. Begge disse landene baserer seg på frivillig verving av militært personell.

I en større diskusjon om verneplikt for begge kjønn vil man antakelig møte mange argumenter i tillegg til de som direkte er knyttet til likestilling.

Noen vil fremheve behovet for å verne den reproduktive delen av befolkningen i krig, mens andre vil peke på at Forsvaret ikke har behov for kvinnelig personell i tillegg til dagens vernepliktige, eller at det vil være store praktiske problemer med tilretteleggelsen av tjenesten for kvinner.

Det vil nok også være noen som tar til orde for alternative modeller for verneplikt, opphevelse av verneplikten osv. Spørsmålet om sivile vernepliktiges fortrenkning av vanlig arbeidskraft vil også være sentral, og ombudet viser til debatten om å legge ytterligere begrensninger på hva slags arbeid som skal kunne utføres i sivil tjeneste.

Slike argumenter viser at hensynet til likestilling mellom kjønnene krysses av en rekke andre hensyn og synspunkter på dette området. Det er langt fra sikkert at hensynet til likestilling vil veie tyngst, verken blant folk flest eller politikerne.

Og likestillingsombudet konkluderer med at innføring av verneplikt for kvinner vil med sikkerhet være svært omstridt.

ee

Internasjonal kampanje mot vold mot kvinner

25. november er blitt en merkedag mot vold mot kvinner over hele verden. Dagen innleder en 16 dagers kampanje for å rette søkelyset mot de overgrep kvinner blir utsatt for. Kvinnefronten, Krisesentersekretariatet og FOKUS initierte i fjor et samarbeid tilknyttet menneskerettighetskonvensjonens 50 års jubileum. I år ønsker organisasjonene å fokusere på kvinners rettssikkerhet gjennom ulike arrangement over hele landet.

I Oslo vil 25. november markeres med et fakkeltog og deretter et åpent møte med tema: Kvinners rettssikkerhet i et internasjonalt og nasjonalt perspektiv. Aktuelle debattanter på møtet vil være representanter fra politi, rettsvesen, media, politikere osv. Det skal utarbeides eget informasjonsmateriale for kampanjen til bruk for hele perioden.

For nærmere informasjon om deltakelse ved lokale markeringer og om kampanjen, kontakt Sidsel hos FOKUS, telefon 22 20 95 70, fax: 22 20 95 69, e-post: fokus@fokuskvinner.no www.fokuskvinner.no

Bistand til kvinner - et plaster på såret?

Statistikken viser at over 70 prosent av verdens fattigste i dag er kvinner. Kvinne rettede tiltak er derfor et mål for norsk bistand. Likevel viser vurderinger av gjennomføringen av NORADs kvinnestrategi at norsk bistand i liten grad har nådd fram til fattige målgrupper generelt, og kvinner spesielt.

Satsing kvinner er integrert i den ordinære bistanden. Men bare 20 prosent av bistanden i 1998 var såkalt "kvinner relevant", og kun 6,7 prosent gikk til prosjekter der kvinner var hoved- eller integrert målgruppe.

På et møte den 12. oktober i år, arrangert av Stortingskvinnene og FOKUS, var det bred enighet om at kvinne rettede tiltak er nødvendig, spesielt tiltak som er rettet inn mot utdanning, helsetiltak og organisering. Integrering kan derimot føre til usynliggjøring av kvinnen, økt status for kvinnerådgivere, opprettholdelse og økning av kvinnebevilgning og 100 prosent finansiering av kvinneprosjekter ble lagt fram som forslag for å styrke kvinneutviklingen i norsk utviklingsamarbeid.

FOKUS-nytt 9/99

GAVE TIL FRED OG FRIHET

Vi er så dristige at vi i år igjen vil be våre medlemmer og abonnenter om bidrag til utgivelse av bladet. Som nevnt i fjor, dekker det tilskudd IKFF mottar fra UD såvidt halvparten av utgiftene for trykking og utsending. Heller ikke i år er medlemsavgiften som inkluderer abonnement på bladet endret. Det vil, som tidligere, si, vi må ha flere inntekter for å kunne utgi fred & frihet i det format som nå. Derfor må vi be om "gaver".

De glade givere vil bli takket i bladet, med mindre man ikke ønsker det. Vedlagt i dette nummer er en giroblankett som kan benyttes.

På forhånd tusen takk.

FN OG WILPF

Da WILPF ble etablert, var et av formålene å få til en verdensorganisasjon som skulle arbeide for varig fred i verden. Folkeforbundet ble etablert etter første verdenskrig og FN etter andre verdenskrig. FN er møteplassen for verdens regjeringer for å diskutere konfliktløsende tiltak. Bare sammensettingen gjør at FN er like mye et kampforum hvor nasjonenes interesser står mot overnasjonale interesser. WILPF, og dermed IKFF, har utrettelig gjennom mange år arbeidet for å få styrket og få respekt for FNs organer. WILPF/IKFF har rådgivende status og er representert ved flere av FNs særorganisasjoner. En særlig utfordring er kampanjen for demokratisering av Sikkerhetsrådet og for at USA skal betale gjelda si til FN. De følgende sidene omhandler FN-systemet og WILPFs arbeid i forhold til FN.

FN foran århundreskiftet

Av Edith Ballantyne

WILPF har samme grunnleggende målsetting som FN: å utrydde krigsfrykten og nøden i verden. Derfor må vi samarbeide både med FN og særorganisasjonene, særlig UNESCO, ILO og FAO, og lære oss å utnytte bedre de mulighetene dette samarbeidet gir oss. Det vil også gjøre det nødvendig å styrke våre kontakter med FN både i New York og Geneve.

Selv har jeg særlig konsentrert meg om saker som angår rasisme og rasediskriminering, som er tema for FNs verdenskonferanse mot rasisme og rasediskriminering i 2001. Jeg har også forsøkt å følge med i FNs almene utvikling, særlig i forhold til "Millenium-konferansen i 2000.

Kampen mot rasisme

Det ligger mye lobbyarbeid fra organisasjonene bak vedtaket om å kalle sammen en FN-konferanse i 2001 "mot rasisme, rasediskriminering, fremmedhat og intoleranse". Vi jobbet særlig i NGO-komiteen mot rasisme og rasediskriminering, der WILPF har sekretæren. Komiteen la fram forslag til tema og framdrift så snart vedtaket om konferansen var et faktum, og fikk positiv omtale fra mange regjeringer for innsatsen. Våre forlag følger saken videre, og blir vurdert av den forberedende komiteen for konferansen. Men hvis konferansen skal oppnå noe som helst, må vi

jobbe hardt for å gjøre den kjent og for at ofrene for diskriminering komme aktivt med. Nasjonale WILPF-seksjoner bør engasjere seg i forhold til forberedelsene i sine egne land.

FN-"reform"

Det er ingen framgang i arbeidet med å demokratisere Sikkerhetsrådet. Alle land står fast på sine tidligere holdninger. Det er heller ikke mye støtte for forsøkene på å forberede FNs kommisjon for menneskerettigheter eller andre deler av verdensorganisasjonen.

Generalsekretæren har reorganisert sekretariatet, men det fører til mer effektivitet, vet ingen foreløpig. Uansett er det mer enn noe annet penger som trengs, dersom FN skal kunne møte stadig økende behov for innsats. Generalsekretæren har vendt seg til forretningsverdenen for å redde FN økonomisk. Selskaper og konserner blir bedt om å finansiere spesielle programmer. I UNDP (FNs utviklingsprogram) kan konserner bli medlem av en spesiell "klubb" mot en rundelig avgift. Så får klubbmedlemmene et "godkjenningsstempel" som investorer og deltakere i utviklingsprosjekter. Dette er blitt hardt kritisert av private organisasjoner og enkelte Medlemsstater, og blir forhåpentligvis stanset før det går særlig lenger. FNs kontakt med forretningsverdenen må følges nøye, og tendensene til å selge

FN til storfinansens må stanses.

Alt dette undergraver FNs autoritet, og enkelte av de mektigste statene misbruker FNs charter. Det begynte med Golf-krigen, har fortsatt siden og foreløpig nådd en stygg topp med krigen mot Jugoslavia. Dette er en side ved globaliseringen vi ikke må overse.

Tusenårs NGO-konferanse

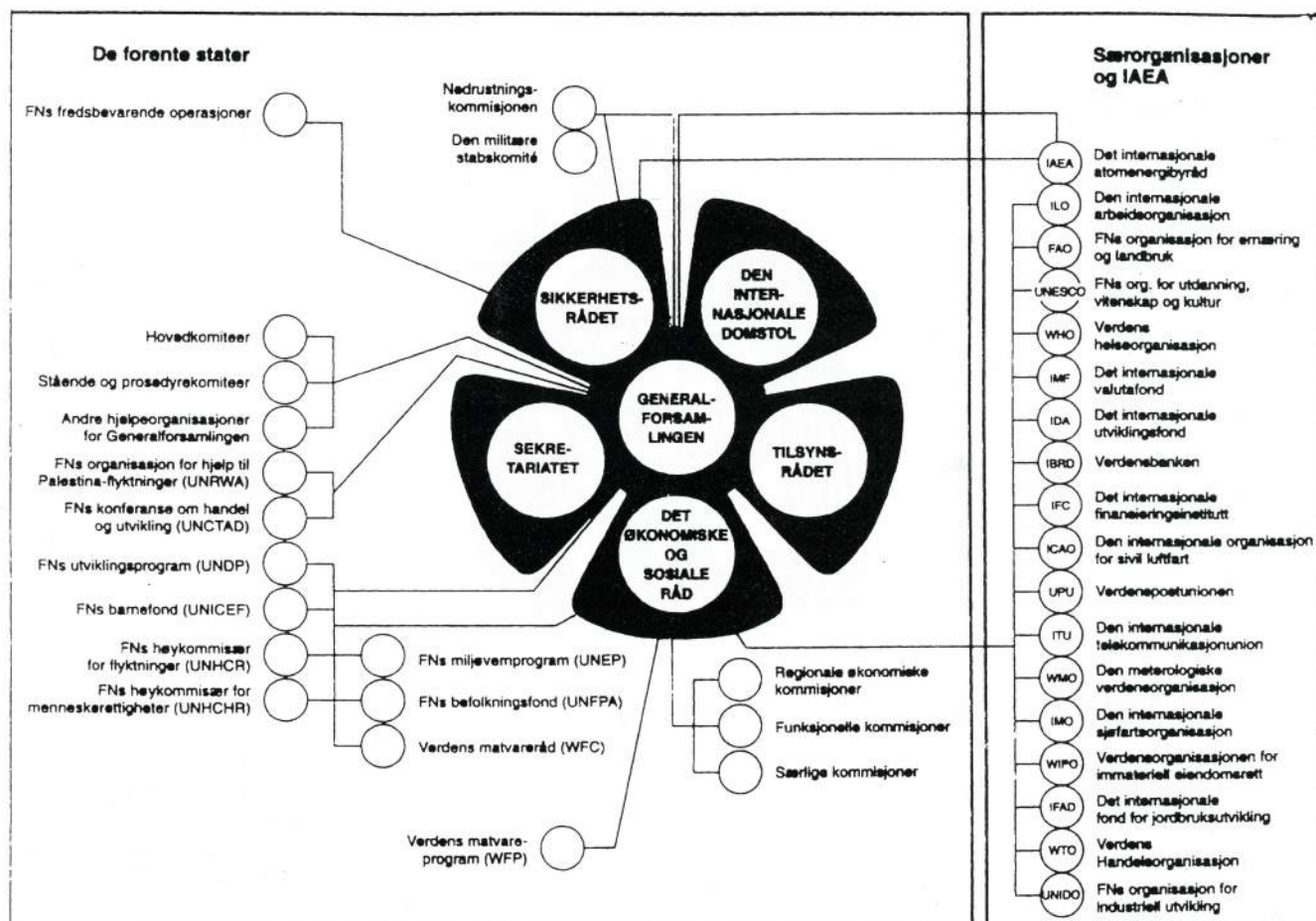
FN og medlemsstatene er klar over at folkelig støtte er nødvendig for å fremme FNs målsettinger, og slik støtte gir organisasjonene. Organisasjonene på sin side ønsker nærmere kontakt med FNs generalforsamling, som regjeringene stadig ser på som sitt "revir". I mai 2000 holdes en NGO-konferanse ved FN-hovedkvarteret i New York, som en møteplass for organisasjonene der de kan utvikle strategien som kan legges fram for FNs "tusenårsforsamling" høsten 2000. WILPF er medlem av den forberedende komiteen. Vi skal være en av to koordinatorene for arbeidet med en framtidrettet innledning til et generelt NGO-dokument som skal diskuteres på forsamlingen. Et utkast skal sendes generalsekretæren i desember i år.

Edith Ballantyne er WILPFs spesialrådgiver for FN-spørsmål. Dette er en forkortet versjon av hennes rapport til WILPFs internasjonale styremøte i august 1999. Rapporten er oversatt og redigert av Mari Holmboe Ruge. Hun er WILPFs president i mange år fram til 1998 og tidligere generalsekretær i en årrekke. Edith Ballantyne er og vil være med sin brede erfaring og arbeidskapasitet en meget viktig kilde til informasjon og inspirasjon for WILPF-medlemmene og andre NGOere. Hun har mange viktige kontakter i FN-miljøet og kjenner FNs politiske historie bedre enn de aller fleste.

Edith Ballantyne
Foto: EHB

FN-familien

UDs informasjon om FN

Også i høst inviterte Utenriksministeren og hans politiske rådgivere til et møte med organisasjonene før FNs generalforsamling. Disse møtene er nå blitt en årlig tradisjon, og oppmøtet er godt. IKFF er alltid på plass med 3-4 sentrale medlemmer, som stiller spørsmål og deltar i diskusjonen. Før møtet sender FN-sambandet ut en liten bok med tittelen "Aktuelle FN-spørsmål" der sakene som skal opp på Generalforsamlingen oppsummeres med bakgrunn og Norges offisielle holdning.

Mye av de to timene som er satt av, ble fylt av Utenriksministerens innledning om aktuelle FN-spørsmål. I år er Regjeringen særlig opptatt av at Norge skal få en plass i Sikkerhetsrådet, og ba organisasjonene støtte

dette. Organisasjonene var mer opptatt av Norges holdning til forslag om atomnedrustning, og til miljø- og utviklingssaker. Erfaringene med NATOs krigføring begrenser seg til "NAC-forslaget" fra 8 nøytrale land, om at FNs medlemsstater må følge opp i praksis de forpliktelsene de har påtatt seg til etter avtalene om ikke-spredning av atomvåpen (NPT). Etter sterkt press fra fredsbevegelsen de siste par årene, har Norge "forlatt" NATOs negative holdning til forslaget og stemt avholdende, sammen med flere andre NATO-medlemmer. Fredsbevegelsen opprettholder presset også i høst.

IKFF tok i sin tid initiativet til at disse informasjonsmøtene skulle holdes før, ikke etter generalforsamlingen. Det gir mulighet til å få poli-

tikerne i tale, selv om det skjer innen trange tidsrammer. Det var vår veteran Helga Stene som tok opp denne saken, for å gi organisasjonene bedre mulighet til å påvirke den politiske prosessen. Nå fylles UD's store møterom av 30-40 organisasjoner, og hele UD's politiske ledelse møter opp hvis de er i landet. Det er langt igjen før folket gjennom organisasjonene har direkte innflytelse på regjeringens FN-politikk, men høstmøtene i UD er ihvertfall et positivt skritt på veien. Større NGO-innflytelse står også på dagsorden for utformingen av FN i neste århundre. Les mer om det i Edith Ballantynes artikkel.

mhr

FN og WILPF

På IEC-møtet i Costa Rica, ble det holdt en arbeidsgruppe som ble kalt Learning to present the Women Peace Agenda at the United Nations.

Felicity Hill og Edith Ballantyne var møteledere og vi brukte en god del tid på å se på selve FN-pakten.

Først innledningen (se nedenfor) og senere delte vi oss i 4 grupper og så nærmere på Sikkerhetsrådet, FNs Økonomiske og sosiale råd (ECOSOC), FNs internasjonale domstol (ICJ) og Sekretariatets oppgaver. Til slutt så vi på FNs Hovedforsamling i plenum.

Det var med nye, friske øyne at vi arbeidet oss gjennom pakten for å se om det var noe vi syntes burde forandres ved den. Det er et fenomenalt arbeid som ble gjort den gang FN-pakten ble laget. Men vi som hadde om Sikkerhetsrådet, ønsket forandringer, bl. a. av vetoretten og sammensetningen av Sikkerhetsrådet.

FN er ikke bare generalforsamling, sikkerhetsråd og sekretariat, det er en bukett av organisasjoner, se figuren som viser en oversikt tatt fra Utenriksdepartementets "Aktuelle

FN-spørsmål til FNs 54. generalforsamling" høsten 1999.

WILPF har hatt konsultativ status ved FN siden 1948 og deltar på internasjonalt nivå hovedsakelig i Geneve, New York og ved UNESCO i Paris.

Vi så litt på hva WILPF hadde arbeidet med i forbindelse med de store FN-konferansene i 90-årene, Miljø og utviklingskonferansen i Rio i 1992, Menneskerettighetskonferansen i Wien i 1993, Befolnings- og utviklings konferansen i Cairo i 1994, Det sosiale toppmøtet i København i 1995, Den 4. kvinnekonferansen i Beijing i 1995 og Habitat-konferansen i Istanbul i 1996.

Vi tenkte oss at vi var FNs årtusenkonferanse (The Millenium Assembly). Vi så på WILPFs ønske om å demokratisere FN og vi diskuterte hvordan man kunne få gjort nødvendige forandringer.

FN var ment å være og kunne være den verdens institusjon som bygger og opprettholder global fred og rettferdighet. WILPF ønsker å arbeide for å ta vare på, styrke og bruke FN som det eneste felles

organ for hele menneskeheten.

Kveldsøkten var meget praktisk anlagt. "Lobby on what? How to lobby?" To og to laget vi små skuespill, en spilte den som skulle drive lobbyvirksomhet, den andre var mottakeren. Man ville helst ha eksempler på virkeligheten, et tilfelle med vellykket og et med mislykket resultat. Edith Ballantyne og jeg jobbet sammen, hun var Gro Harlem Brundtland og jeg var meg.

Disse små skuespillene som ble fremført i plenum viste veldig forskjellig samtalekultur og var meget lærerike. Det er nok på mange måter lettere for oss her i Norge med en større tilgjengelighet, mindre høytidelige tilnærminger og bruk av titler og en større følelse av å snakke på like fot med øvrighetspersoner.

Innholdet i lobbyvirksomheten fremover ble diskutert, bl.a. oppfølgingen av Beijing konferansen (Beijing +5), NPT-arbeidet, WILPFs WIND "kampanje og prosjektet Critical Will" og FN-konferansen om rasisme i 2001. Hvilken rolle kan seksjonene ha i FN-arbeidet?

Innledningen til FN-pakten sier:

Vi De forente Nasjoners folk som er bestemt på å redde kommende slektsledd fra krigens svøpe som to ganger i vår livstid har brakt usigelig sorg over menneskeheten, og atter å bekrefte vår tro på grunnleggende menneskerettigheter, på det enkelte menneskes verdighet og verdi, på menns og kvinners og på små nasjoners like rett, og å skape betingelser under hvilke rettferdighet og respekt for de forpliktelser som grunner seg på traktater og andre folkerett kilder kan opprettholdes, og å fremme sosialt framskritt og bedre levevilkår under større frihet, og for disse formål å vise forståelse overfor hverandre og leve sammen i fred som gode naboer, og å forene våre krefter for å opprettholde mellomfolkelig fred og sikkerhet, og ved godkjenningen av visse prinsipper og innføringen av visse fremgangsmåter å sikre at væpnet makt ikke brukes uten i felles interesse og ved mellomfolkelig samarbeid å fremme økonomisk og sosial framgang for alle folk, har besluttet å forene våre anstrengelser for å nå disse mål. Følgelig har våre respektive regjeringer gjennom representanter samlet i byen San Francisco, som har fremvist sine fullmakter som ble funnet i behørig stand, blitt enige om denne Pakt for de Forente Nasjoner og vi oppretter herved en mellomfolkelig organisasjon som skal hete De forente Nasjoner. Artikkel 1 sier at De forente Nasjoners formål er:

- 1.- Å opprettholde mellomfolkelig fred og sikkerhet, og i dette øyemed å treffe effektive, kollektive tiltak for å hindre og fjerne trusler mot freden og å undertrykke angrepshandlinger og andre fredsbrudd, og sørge for at mellomfolkelige tvister eller situasjoner som kan lede til fredsbrudd, blir ordnet eller bilagt ved fredelige midler i samsvar med rettferdighetens og folkerettens prinsipper,
- 2.- Å utvikle vennskapelige forhold mellom nasjoner grunnlagt på respekt for prinsippet om folkenes like rett og selvbestemmelsesrett og å treffe andre tiltak som er egnet til å styrke verdensfreden.
- 3.- Å få i stand mellomfolkelig samarbeid om løsningen av mellomfolkelig samarbeid om løsningen av mellomfolkelige problemer av økonomisk, sosial, kulturell eller humanitær art, og for å fremme og oppmuntre respekt for menneskerettigheter og grunnleggende friheter for alle uten hensyn til rase, kjønn, språk eller religion, og
- 4.- Å være et sentrum for samordning av nasjonenes virke or å nå disse felles mål ramme avsluttes

FNs internasjonale år for fredskultur - år 2000

Fredsorganisasjonene, lokalt i IKFF og internasjonalt, over alt, hilser sjølsagt FNs internasjonale år for fredskultur - år 2000, velkommen. Hvordan? spør skeptikeren. Fredsorganisasjonene kan vise til bl.a. Haagappellen: Avskaffe kjernevåpen, avskaffe våpenhandelen, styrke humanitær lov og rett, undersøke hva som er årsaken til konflikter. Store mål, men viktig å ha som utgangspunkt for å lykkes med fredsutdanning og fredskultur?

Ifølge Haagappellen anbefales obligatorisk fredsundervisning i skolen. På medlemsmøtet i Sandnes IKFF 15. september var det også der en debatt om fredsundervisning i skolen. Ut fra personlige erfaringer som lærere, mente en del av debattantene at den frihet som skolene nå har til å ta opp fredstema i undervisningen, ga mange muligheter. Problemet ligger utenfor skolen, i negativ og destruktiv undergraving av skolens arbeide.

Berit Oldeide er leder for IKFF i Sandnes. Høstens første møte ble holdt i Marta D. Sagland Leas atelier på Figgjo.

Johanne G. Skogsruud

FELICITY HILL

Australske Felicity Hill leder WILPF's FN-kontor i New York. Kontoret ligger i et bygg som huser mange andre NGO-kontorer og ligger rett overfor inngangen til FN-bygget. P.g.a. WILPF's pressede økonomi er hun ansatt i en deltidsstilling. WILPF's FN-kontor tar sikte på bl.a. å lage aktuell informasjon om FN-møter, dokumenter og begivenheter, lage WILPF- materiale til slike møter og å gjøre FN tilgjengelig for WILPF-medlemmer.

Felicity har til hjelp et FN-team med WILPF folk, både gamle travere og nye, frivillige og også såkalte "interns", praktikanter. FN-kontoret har for øvrig fast spalte i IPU, International Peace Update. Felicity Hill har skrevet en omfattende rapport til IEC-møtet, som kan fåes fra IKFF-kontoret. Det var fint å lese hva hun skrev om det fremstøtet som Mari Holmboe Ruge og jeg var med på gjennom FORUM for miljø og utviklings fredsgruppe de siste 2-3 årene.

"The Norwegian Section was instrumental in an initiative that sought to place militarism on the agenda of the Commission on Sustainable Development (CSD). The preparatory work, documents and lobbying undertaken by the Norwegians, and by the UN Office

in New York prior to the conference, as well as the events staged at the CSD by the Norwegian section in partnership with other NGO's at which Bruna Nota spoke, were very powerful and persuaded some governments to take up the issue."

Felicity Hill har tatt initiativet til en ukes kurs om FN og arbeidet der for WILPF-medlemmer. Hvis det kan bli økonomisk grunnlag for det, ønsker WILPF å bringe en person fra hver seksjon til New York for å gjennomgå dette kurset. Det har allerede vært avholdt 2 kurs.

WILPF Hovedprioriteringer

Arbeid mot global kapitalisme (WTO) Arbeid mot global militarisme, av typen NATOs Kosovo-krig, og mot "det nye NATO". Engasjement mot rasisme, forberede WILPF til FNs verdenskonferanse mot rasisme i 2001. Støtte på alle nivåer til arbeidet mot vold mot

kvinner. Forberede WILPF til oppfølgingskonferansen "Beijing + 5" Forberede WILPF til FNs konferanse i 2000 om organisasjonens framtid.

(Sammendrag på norsk kan fåes fra IKFFs kontor)

Rapport fra IEC-møtet i Costa Rica

Costa Rica seksjonen til WILPF hadde et godt grep om både seminaret og IEC-møtet som ble holdt på Radisson Europe hotel og konferansesenter i hovedstaden San Juan. De latinamerikanske seksjonene var representert med flere deltagere som satte sitt preg på møtene.

Fra Sverige møtte dessuten Kirsti Kolthoff som er visepresident i WILPF og Elisabeth Gerle som er IEC-medlem, fra Danmark kom Inger Nygaard som er IEC-medlem, Finland sendte ingen og fra Norge møtte IEC-medlemmet Edel Havin Beukes.

IEC-møtet

Programmet for IEC omfattet alle de obligatoriske sakene som hører til et årsmøte: rapporter fra de tillitsvalgte og ansatte, regnskap og budsjett, landrappporter fra de enkelte nasjonale seksjoner og rapporter fra komiteer, programarbeid, resolusjoner og brev som skal sendes m.m.

Vårt internasjonale hovedstyre omfatter som kjent Bruna Nota (Canada), Cherry Padilla (Filippinene), Regina Birchem (USA), Kirsti Kolthoff (Sverige), Yumi Lee (Australia) og Aiko Tokosue (Japan).

En av Bruna Notas kjepphester er at de arbeidsgruppene og seminarene som arrangeres i forbindelse med IEC-møter, skal være utviklende kunnskapsmessig for deltagerne, og det ble de. Samtidig ble en mengde saker behandlet på en grundig og deltagende måte.

Arbeidsgruppene (Workshops) het:

1. Enabling women to understand global economy and political causes of conflict.
2. Rebuilding Traumatized Communities.
3. Using the Media as a Tool for Peace.
4. Sustaining grass root work through fundraising and good

5. financial management.
6. Human Rights as Instruments for Empowerment.
7. Learning from Indigenous Peoples.
8. Learning to present the Women Peace Agenda at the United Nations.
9. Organization Building and Social Mobilisation; from Local to International.
10. Womens' Role in Conflict Prevention and Non-Violent Conflict Management and Resolution.

I løpet av høsten vil hele rapporten fra IEC foreligge fra Geneve, og der vil sikkert omfattende referater fra disse viktige arbeidsgruppene foreligge. Det internasjonale arbeidsprogrammet ble oppdatert gjennom felles anstrengelse på møtet.

Uttalelser og resolusjoner

Colombia, et land i krig.

FN må få i stand internasjonalt overvåkte forhandlinger mellom partene. holde øye med den økende militariseringen i Colombia samarbeide med NGO-er for fred og sosial rettferd i Colombia.

Panamakanalen

31/12 99 går kontrollen over kanalområdet tilbake til Panama fra USA. WILPF krever at USA renser opp giftig militært avfall i kanalen før nyttår, eller dekker utgiftene ved opprensningen. FN skal overvåke opprensningen.

Mot bombing av kosovo

NATOs intervensjon i Jugoslavia brøt FNs charter, og ga et farlig signal mot arbeid for internasjonal stabilitet, sikkerhet og rettferd. NATO er ikke noe alternativ til FN. NATOs aggresjon må aldri gjentas, og de som tok initiativet til slike kriminelle handlinger må stilles til ansvar.

Vannressurser i Midtøsten

Rettferdig fordeling av vannkildene mellom alle land i regionen er en forutsetning for å sikre freden i området. WILPF ber Israel respektere internasjonale avtaler som er inngått på dette området.

Det palestinske folk

WILPF støtter det palestinske folks rett til å vende hjem og til erstatning fra den israelske regjering for eiendom som er konfiskert. Det må forhandles om praktiske løsninger på dette.

Vern av kvinnearbeidere

WILPF krever at land med "eksport-prosess-soner" skal ratifisere, gjennomføre og respektere sentrale konvensjoner for arbeidslivet, bl.a. retten til organisering kvinner som arbeider i slike soner får respekt og vern fra sine arbeidsgivere.

FN kartlegger sosiale, økonomiske og helseforhold for kvinner som arbeider i frihandelssoner.

Neste IEC-møte

Det neste IEC-møtet skal holdes Bildungs- und Begegnungsstätte in Gruner vor den Toren Berlins, Helenau-16321 Bömick, som ligger utenfor Berlin, i tiden 31.7 - 5.8. 2000.

Seminaret som skal holdes i forkant av IEC-møtet fra 27-29. juli skal ta opp temaet Rasisme og fremmed-fiendlighet.

WILPFs kongress i år 2001 skal etter planene holdes i Jerusalem i den palestinske seksjonenes regi.

Diverse

Bruna Nota anbefaler at vi anskaffer videoen *who is Counting?* Marilyn Waring on Sex, Lies and Global Economics. Den er delt i 15 deler og er totalt på 94 minutter.

Den tar opp virkningene av globaliseringen av kapitalismen (økonomisk, kjønn, miljø, militære og styre og stell) og er meget god som utgangsstoff til en studiesirkel.

Rainbow

RAINBOW komiteen som Mari Holmboe Ruge var medlem av, la fram sitt arbeid om organisasjon-sutvikling i WILPF på kongressen i Baltimore i 1998. Den ble vedtatt i store trekk, men det var behov for en del videre utredninger og en god del oppfølgingsarbeid og det ble nedsatt en ny rainbow -komite som skal forsette arbeidet. Leder for denne ble Anne Ivey fra USA. Edel Havin Beukes ble valgt inn som norsk IEC-medlem. Under IEC-møtet i Costa Rica hadde komiteen daglige møter, og hadde flere forslag til behandling. En av arbeidene som ble levert fra komiteen var en manual for store møter i WILPF. Den tyske seksjonen hadde gjort et grundig forarbeid. Det neste store arbeidet blir en

manual for nye seksjoner. Rainbow engasjerte seg bl.a. i å få godt fungerende, representative og godt ledede komiteer.

Mari Holmboe Ruge ble foreslått som lede for konstitusjonskomiteen.

Rainbow komiteen la også fram et forslag til arbeidsinstruks/oppgaver for vår FN-rådgiver Edith Ballantyne på hennes anmodning. Rainbow-mandatet gjaldt bl.a. hvordan man skulle kunne få medlemmene til å involvere seg mer i WILPF internasjonalt og nasjonalt både i arbeidet og i ledelsesoppgaver.

IEC-medlemmet forventes å ha en nøkkelrolle til, sammen med ledelsen i de nasjonale seksjonene, å finne ressurspersoner. Det forventes at IEC-medlemmet deltar aktivt i komite arbeid og fungerer som arbeidende styremedlem i WILPF. Det var spesielt viktig at leder for seksjonen og IEC-medlemmet ikke var samme person.

LEDERSKAPSUTVIKLINGSKOMITEEN ble nedsatt på IEC-møtet med Joyce Mclean, USA som leder. Også her ble Edel Havin Beukes med. (Vi er nødt til å sende flere norske til IEC-møtene!)

EHB

lokaler i Stockholm.

WILPFs studiehefte om Globalisering som ble vedtatt i Baltimore, er nå oversatt til svensk, og skal brukes i studiesammenheng. Gøteborg-kretsen har hatt et seminar om konflikt-håndtering i Kiev, med 90 kvinner fra organisasjoner og skoleverket som deltakere en uke. Også dansk IKFF deltok i seminaret. De har også hatt en studie-sirkel i Gøteborg om "fredens grense-land", spesielt rettet til innvandrere - "nye svensker".

Dansk IKFF føler også behovet for omorganisering. Møtene blir lett saksbehandling i stedet for arbeid med IKFFs program. Det nå bare er to-tre lokale kretser som er aktive. Internasjonalt har de samarbeidet med svenskene i Ukraina, og lagt ned mye arbeid med støtte til Kvinner i Sort i Beograd. Som den norske seksjon, aktiviserte de seg i tverrpolitiske protester mot NATOs krig i Kosovo. I slike sammenhenger er det nødvendig for IKFF å være både aktive og synlige, for ikke å bli tatt til inntekt for standpunkter vi ikke deler.

Styremøtet i Costa Rica

Fungerende WILPF-president Kirsti Kolthoff orienterte om seminaret som tok opp konsekvensene av økonomisk globalisering for kvinner i u-land. WILPF skal bruke konklusjonene fra seminaret i oppfølgingen av det sosiale toppmøte, der vi arbeider sammen med FNs arbeidsorganisasjon ILO. Rapporten fra seminaret kommer senere i høst. Hun oppfordret også medlemmene til å skaffe seg og lese ILOs rapport om barnarbeid. (Fåes fra FN-sambandet) Vårt IEC-medlem Edel Havin Beukes rapporterte fra selve møtet, og beklaget at hun bare kunne delta på 2-3 av de interessante arbeidsgruppene. (Se hennes rapport til Fred og Frihet).. Edel understreket sterkt verdien av å delta på internasjonale møter, og oppfordret medlemmene til å dra til IEC-møtet i Berlin sommeren 2000. Det blir lagt stor vekt på å få god deltakelse av kvinner fra den østlige del av OSSE-området.

Nordisk

IKFF-møte 17. oktober 1999

Nordiske IKFF-møter er en lang og god tradisjon. Denne gangen var den norske seksjonen vertskap for søstre fra dansk og svensk IKFF. Dessverre måtte finsk IKFF melde avbud. Fra norsk side deltok medlemmer fra Stavanger, Bergen og Oslo foruten fra landsstyret. Møtet gikk over to dager, med seminar om OSSE første dag (se egen artikkel) og felles medlemsmøte dagen etter.

Svensk IKFF har nå laget et treårs arbeidsprogram for 1999-2002, som et lite hefte, bygd på vedtakene fra

den internasjonale kongressen i 1998. Seksjonen har også hatt en grundig gjennomgang av sin egen organisasjon. en vesentlig endring blir at årlige landsmøter nå skal erstattes av en "kongress" hvert tredje år, med ordførermøter hvert år. Meningen er å legge mer vekt på saksrettet nettverksamarbeid mellom lokale avdelinger, med et utadventt og mediarettet "topp-punkt" under kongressene. Første kongress holdes i Gøteborg 5.-7. mai. Seksjonen er sterkt engasjert i Kvinna til Kvinna, som bl.a. har kontorer i IKFFs

Arbeidet framover

WILPF skal legge særlig vekt på forberedelse og deltakelse på de store FN-konferansene til neste år: Beijing-oppfølgning, Oppfølging av det sosiale toppmøtet, og FN's "millenium-møte". Tema for marsseminaret i Geneve er "massemedier i krigsområder" - dessverre et høyaktuelt tema.

Vurdering av møtet

Vi drøftet om møtene fortsatt bør holdes to ganger i året, når det viser seg vanskelig for alle seksjoner å delta. Konklusjonen var at halvårsmøtene bør fortsette. Mange medlemmer opplever de nordiske møtene som "lukket" i forhold til dem - vertsseksjonen bør aktivt invitere sine medlemmer til å komme til møtene, for å møte søstre fra nabolandene. Vi gjorde et forsøk fra norsk side med en oppfordring i det nye medlemsbrevet til medlemmene til komme. Vektleggingen av tema ble også drøftet. Enkelte hevdet at det bør settes av mer - dvs nok! - tid til å informere om og diskutere WILPF og internasjonale saker. Andre følger de gjensidige nordiske orienteringene som svært meningsfulle og vil beholde dem. Men vi må kanskje erkjenne at det krever mer enn én formiddag for å kunne få nok tid til begge deler.

Neste møte

For å fornye kontakten med finsk IKFF vil vi gjerne dra dit i februar 2000. Kontakt kontoret hvis du vil vite mer om dato og program.

MHR

Menneskerettigheter og humanitær intervensjon

WILPFs notat til diskusjon

Som den eldste fredsorganisasjon av kvinner har WILPF siden begynnelsen av 1915 arbeidet for å få slutt på all krig og for oppretting av strukturer som tillater fremgang for menneskerettighetene og å avgjøre konflikter med fredelige midler. Ved enden av dette årtusen skremmes vi av at NATO-ledere ved flere anledninger har brukt krigshandlinger på en måte som styrker aksepten av krig. Dette er så mye mer tragisk i en tid da krig skulle vært avskaffet.

Det siste eksemplet er Kosovo, der det er reist en del spesielle spørsmål som det er nødvendig å stille. Hvordan kan vi verne om menneskerettigheter og etniske minoriteter innen suverene stater? Hva mener vi om såkalt humanitær intervensjon? Kan bomber verne om menneskerettigheter?

De krenkelser av menneskerettigheter som er påført kosovoalbanerne har økt gjennom mange år, og det internasjonale samfunnet har verken vært besluttsomme nok eller brukt tilgjengelige fredelige konfliktløsninger. NATO har brukt beskyttelse av menneskerettigheter til å legitimere grov militær aggresjon mot en selvstendig stat. Dette er en drøy krenkelse av FN-charteret. Mennesker som skulle beskyttes, måtte flykte og kommer nå tilbake til ødelagte hjem og landsbyer og til et land påført alvorlige økologiske skader fra bombingene. At voldshandlingene mot kosovoalbanerne ville øke under en militær konflikt, var både ventet og regnet med av NATO-embetsmenn. Allikevel ble militære aksjoner satt i verk. Videre kan vi nå klart se at den militære innblandingen ikke bare forårsaket fryktelige menneskelige lidelser for kosovoalbanerne og for folk i hele Jugoslavia. I slutten av juli 1999 ble vi vitne til hevnaksjoner både mot serbere og andre folkeslag i området.

Beskyttelse av menneskerettigheter i en verden av suverene stater

Fred bygger bl.a. på respekt for menneskerettighetene. Det er derfor en velkommen utvikling når menneskerettigheter blir et ekte internasjonalt begrep. Menneskerettigheter omfatter sivile og politiske rettigheter, sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter, retten til utvikling, fred og trygge livsbetingelser såvel som opphør av diskriminering på grunn av kjønn, rase, språk eller religion og alle andre former for diskriminering. Det er en utfordring til alle stater å støtte og realisere menneskerettigheter som del av folkereppen.

Da FN ble skapt i 1945, ble det fokusert både på menneskerettigheter og statenes suverenitet. FN-charteret er organisert etter prinsippet om staters suverenitet. Det er gjenspeilet i det faktum at det fredsbevarende arbeid ble konsentrert om å hindre konflikt mellom stater. Samtidig stadfester charteret sterkt beskyttelsen av menneskerettigheter. Derfor har det gjennom FN's historie vært et problem hvordan en skal arbeide med menneskerettigheter innenfor suverene stater.

Mange av dagens kriger er strid innenfor stater. Dette er spesielt ødeleggende for kvinner. Deres muligheter for livsopphold er blitt ødelagt. Systematiske voldtekter er et av de groveste eksempler på menneskerettskrenkelser i slike kriger. De fleste konflikter har mange årsaker som det er nødvendig å gi seg i kast med. Mange konflikter som har sitt utspring i økonomisk undertrykkelse, blir tilslørt som etniske konflikter. Etniske, religiøse eller språklige minoriteter er imidlertid ofte gjort marginale eller blitt undertrykt. Den økende vekt på menneskerettigheter inkl. minoriteters rettigheter, har kastet lys over motsetninger innen folkeretten, hvor staters suverenitet er et hovedprinsipp. Allikevel har menneskerettighetene fått sin egen lovgivning innen folkeretten. Mens FN-charteret bygger på retten til statlig selvstyre og ikke-intervensjon, har det internasjonale samfunn i

statlig selvstyre og ikke-intervensjon, har det internasjonale samfunn i økende grad funnet det nødvendig å finne løsninger som kan beskytte menneskerettigheter og minoriteters rettigheter innen suverene stater.

Undertrykkelse og krenkelse av alle borgers rettigheter, men også særlig undertrykkelse og tvangsflytting av etniske minoriteter skjer i mange stater. Noen ganger kan dette lede til systematisk eliminering av hele grupper. Begrepet etnisk rensning er spesielt blitt brukt for å beskrive hva som har forekommet under krigen i tidligere Jugoslavia, men dette skjer og har skjedd i lang tid og i mange land i verden. Spesielt har urfolkene lidd. Det er en tendens i dominerende media til å samtykke i krenking av menneskerettigheter når undertrykkerne er en av verdens stormakter, en økonomisk partner eller den aktuelle stat har stormaktene i ryggen. Selv når overgrepene blir innrømmet er spørsmålet: Hvordan kan vi beskytte enkeltmennesker og minoritetsgrupper mot overgrep foretatt av en nasjonal majoritet eller regjering i en stat?

Folkebevegelser for rettferd, fred og menneskerettigheter går mot urettferdighet og undertrykkelse i mange land og skaper forståelse for situasjonen til "displaced peoples", undertrykkelse og tvungen utflytting. Denne kunnskapen har ofte hatt en viss positiv effekt, fordi stater er blitt utsatt for moralsk press fra det internasjonale samfunn så vel som innenfra. Når imidlertid regionale eller lokale supermakter bruker hensynet til menneskerettigheter for å rettferdiggjøre bruk av militær intervensjon, er dette en meget farlig utvikling. Begrepet menneskerettigheter brukes ofte av supermakter for å rettferdiggjøre deres egne politiske og økonomiske interesser. I denne prosessen får FN såvel som fredsbevegelser og de som går inn for ikkevoldelige strategier for motstand, liten innflytelse.

Om å beskytte nasjonalt selvstyre mot internasjonalt overherredømme

FN-charteret gjenspeiler en interesse for å beskytte små stater mot regionale og globale stormakter. Dets strenge vektlegging av ikke-intervensjon må ses i denne sammenheng. Sikkerhetsrådet med sin veto-fullmakt ble opprettet for å sikre at ingen enkeltstat eller sammenslut-

ning av stater skulle bryte prinsippet om ikke-intervensjon. Den ensidige beslutning fra NATO om militær intervensjon i Jugoslavia uten Sikkerhetsrådets fullmakt er en alvorlig krenkelse av de grunnleggende prinsipper i folkeretten om beskyttelse av små stater. Det er derfor ødeleggende for folkeretten og underminering av FN. Den militær-makt som er samlet innen noen få stater tillater dem å diktere andre sine betingelser og å neglisjere internasjonale avtaler. Dette gjelder regionalt dominerende makter, men mest USA som har monopol på nok militær-makt til å intervensjon hvor som helst.

Den virkelige tragedie er at de fem permanente medlemmer av Sikkerhetsrådet er tungt innblandet i eller blir drevet av våpenindustrien i sine land. De er de store våpenprodusenter og eksportører også når det gjelder kjernevåpen. Derfor er krigen for dem et viktig og nødvendig verktøy for å fremme en videre utvikling av militær teknologi og for å skape nye markeder for sine våpen.

Vi er vitner til en utvikling der internasjonale forbindelser i økende grad blir militarisert, og ressurser i nasjonalbudsjettene blir omlagt fra å møte menneskelige behov til militære investeringer. Da dette forårsaker sosial uro, vil mange stater mer og mer undertrykke sine egne borgere. Utestengning og diskriminering av mindre folkegrupper øker og landegrensene blir mer og mer militarisert for å holde fattige mennesker og asylsøkere ute. På samme tid blir nasjonalt selvstyre underminert av globalisert kapitalisme. Det virkelige problem i dag er derfor om vi skal la regjeringer fungere som tjenere for global kapital, eller om vi bør tvinge dem til å ta på seg sin virkelige oppgave: å beskytte behovene til folk som bor i landet. Bare en regjering som handler for å sikre menneskerett for de som lever i landet er rettmessig regjering. God ledelse forutsetter at handlinger til beste for innbyggernes behov, fred med nabolandene og bruk av ikkevoldelige arbeidsformer i internasjonale forhold.

Om å beskytte og utvikle internasjonale institusjoner

WILPF har alltid støttet et sterkt FN. Det er fremdeles den internasjonale institusjon som har almen legitimitet som freds- og sikkerhetsorganisasjon. Konfliktforebyggelse,

fredsbevaring, og fredsskaping bør håndteres av FN og de regionale organisasjoner som OSSE, OAU og OAS.

FN har opprettet et bredt spekter av institusjoner og internasjonale konvensjoner for å redusere økonomisk urettferdighet innen og mellom stater. Internasjonale diskusjoner, forslag og konvensjoner har også medvirket til å forbedre nasjonal lovgivning. FN har også bidratt til nedrustning og har i de senere år holdt en serie med verdenskonferanser som klart definerer hva menneskelig sikkerhet består av.

På tross av sine svakheter er FN den universelle freds- og sikkerhetsinstitusjonen, og har med suksess bidratt til fredelige konfliktløsninger i flere deler av verden. FN trenger imidlertid stadige tilpasninger som følge av forandringer i konfliktens natur, og er også klar over nødvendigheten av fortløpende gjennomgang av sine egne strukturer. Det faktum at de mest militaristiske stater også har permanente plasser i sikkerhetsrådet, er en reell utfordring for alle dem som arbeider for en verden i fred og rettferd. Hvorfor ikke en roterende plass i Sikkerhetsrådet for en stat som har gjort mest for menneskerettigheter, utvikling, rettferd og fred, valgt av alle stater i verden? Det ville oppmuntre til en annen sort konkurranse. Demokratiseringen av sikkerhetsrådet har hatt sterk prioritet i WILPF i mange år og må bli høyt prioritert på dagens internasjonale dagsorden. Også OSSE, OAU og OAS har behov for å revurdere sine instrumenter for konfliktløsning.

Tilbake til Kosovo er det viktig å spørre hvorfor OSSE godtok at NATO tok deres plass. Hvorfor økte ikke OSSE tallet på observatører istedenfor å trekke sine delegasjoner tilbake til nabostatene? Det skulle vært tusener av OSSE-observatører i samarbeid med fredsmannskaper, hjelpearbeidere og kvinneorganisasjoner som arbeidet tett sammen i Kosovo for å hjelpe til med å redusere spenningene. En slik intervensjon ville vært meget mindre kostbar når det gjelder penger, for ikke å snakke om menneskelige lidelser. Kanskje kunne det også være en god ide å utvikle humanitære arbeidsstyrker for å forbedre OSSEs evne til å handle raskt.

Oversatt til norsk v/ Sidsel Andersen

*Fra venstre: Påtroppende Michaela Told og avtroppende Barbara Lochbihler.
Foto: EHB*

Avtroppende og påtroppende sekretær

Avgående generalsekretær Barbara Lochbihler har flyttet tilbake til sitt hjemland, Tyskland, og er blitt generalsekretær i den tyske Amnestyavdelingen. Hun vil engasjere seg i den tyske WILPF-seksjonens arbeid i fritiden, der bl.a. IEC-møtet i Berlin sommeren 2000 står på programmet. Babsi Lochbihler har vært generalsekretær i 7 år og har gjort en fantastisk jobb for WILPF. Det var mange fine takketaler og morsomme presanger til Babsi i Costa Rica. På vegne av den norske seksjonen takket jeg henne og spant talen rundt presangen som var en liten glass-fossefall fra Hadeland glassverk. Hun fikk også et minnealbum, med stoff og bilder m.m. fra alle de nasjonale seksjonene, deriblant vår.

Vår nye generalsekretær heter Michaela Told og er fra Østerrike. Hun har blant annet arbeidet med menneskerettsarbeid i Sri Lanka i 10 år. Hun kommer tilbake til Europa i desember og tiltrer jobben hos WILPF 1. januar 2000. De siste to årene har hun jobbet for det sveitsiske Røde Kors i Laos der har

hun vært rådgiver og instruktør for 3 laotiske Røde Kors avdelinger, for det som trenges for å drive et kontor samt få igang relevante aktiviteter i de lokale landsbyene. Laos er et av de mest utbombede land i verden. I en hemmelig krigføring parallelt med Vietnamkrigen slapp USA over landet mer enn det antall bomber som ble brukt i 2. verdenskrig. Dette fører selvfølgelig til enorme problemer for befolkningen den dag i dag.

Michaela Told har hatt kontakt med WILPF fra før, bl.a. ble hun akkreditert av WILPF til flere møter i FNs menneskerettighetskomisjon, på Menneskerettighetsmøtet i Wien i 1994 og på det europeiske forberedende møte til Beijing i Wien i 1994. Hun var også med på seminaret i konfliktløsning som ble holdt i forbindelse med IEC møtet i Sri Lanka i 1996. Hun vet mer eller mindre hva og hvem hun går til.

EHB

Skotsk dommer: - atomvåpen ulovlige

Nedenfor er dommerens uttalelse i en sak mot atomdemonstranter som hadde tatt seg inn på Fairlane atombase i Skottland og ødelagt mye utstyr på en lekter.

De tre tiltalte ble frifunnet - de hadde prosedert tungt på at det var regjeringens atompolitikk som var i strid med internasjonal rett, og at aksjoner for å dra oppmerksomhet til dette var straffrie. En av de tiltalte spurte om man burde vært dømt for tilsvarende aksjoner mot Hitlers forbrenningsovner.

De tiltalte viste primært til avgjørelsen i den internasjonale domstolen i Haag 8.7.96 som understreket at også atomvåpen må overholde alle regler i krigens lover og sedvaner. Den britiske regjering hadde i saken ikke gjort noe forsøk på å hevde at folkerettmessig bruk var mulig (selv om NATOs standpunkt etter avgjørelsen har vært det helt urimelig og uforståelige at alliansens atomstrategi var helt i pakt med det Haag-domstolen fastslo om gjeldende folkerett og atomvåpenets karakter) og dommeren så seg dermed forpliktet til å frifinne.

Avgjørelsen kommer i en skjebnefase for atomnedrustningen - like etter vedtaket i USAs senat om å ikke ratifisere CTBT og kort før viktige avstemninger i FN om 8-statsforslaget (New Agenda Coalition) om snarlig å få i gang forhandlinger om atomnedrustning. Denne resolusjonen har satt NATO-lojaliteten på en alvorlig prøve. Ved avstemningen i UNGA i 1998 sprakk NATO-samholdet. Bare Tyrkia fulgte USAs ønske, mens resten av NATO-statene stemte avholdende. I år er det godt håp om at Norge og andre NATO-land vil stemme "for" resolusjonen i begynnelsen av november.

Endelig kommer den skotske dommen bare et halvår før hele traktaten om ikkespredning og atomnedrustning (Non Proliferation Treaty, NPT) - om man ikke har fått i gang forhandlinger om å avskaffe atomvåpen - vil bli satt på meget store prøver under tilsynskonferanse i New York (Year 2000 NPT Review Conference))

Kvinnearbeidere - globalisering ..... og menneskerettigheter

Seminario Internacional por la Vida
Mujer Trabajadora Globalización y Derechos Humanos
29-30 y 31 de Julio 1999, San José, C.R.

Heftet "Women Define Globalization!"

ble presentert på kongressen i Baltimore i 1998, og globaliseringsproblematikken er fortsatt et hovedtema for WILPF. Seminaret i Costa Rica foregikk over 3 dager i forkant av IEC-møtet og var et ledd i arbeidet med å vise globaliseringens konsekvenser for kvinner.

WILPFs Women Workers Committee og i særdeleshet medlemmene fra Costa Rica avdelingen ble rost av vår president Bruna Nota for å ha organisert seminaret på en meget profesjonell måte og for at mange forskjellige temaer ble trukket inn i diskusjonen på denne korte tiden. Det var flere inspirerende foredrag, bl.a. av den tidligere presidenten i landet, men størst inntrykk gjorde beskrivelsene av arbeidsforholdene i de såkalte frisoner og Maquilas av de som var direkte

berørt av det. Maquila er en slags tekstilfabrikksammenslutning så vidt jeg forsto.

Den globale kapitalen krever at landene kvitter seg med reguleringer og lover som hindrer den. Costa Rica har avstått fra å utvikle et militærvesen og har istedenfor dette satset på utdanning og helse. Det de har oppnådd her, står nå i fare for å bli underminert. Globaliseringen har store negative konsekvenser for kvinnearbeidere og lokalsamfunn over hele verden og for natur og miljø. Når statens rolle i samfunnet undergraves og de utenlandske investorene får mer innflytelse i landet øker forskjellene mellom folk og samtidig også kriminaliteten.

Flere kvinner fortalte om sine erfaringer fra fri-soner og maquilaer. Ingen trygghet for de ansatte, uforsvarlige arbeidsforhold, lange arbeidsdager, liten lønn, pålagt overtid uten forvarsel og uten ekstra-

betaling for det. Klaget man, mistet man jobben. Det samme skjedde hvis man møtte på fagforeningsmøter. Mange får sparken om de er over 45 år, blir gravide eller forsøke å organisere arbeiderne.

WILPF har en rådgivende stilling i ECOSOC og nære forbindelser med ILO. En av resultatene fra seminaret var at WILPF må være med å bidra til at det dannes en opinion mot frihandelssoner. Menneskenes verdighet krenkes, menneskerettighetene krenkes, systemet strider mot ytringsfrihet og fagforeningsfrihet.

Den norske seksjonen hadde formidlet en støtte på kr. 35000,- fra Birgit Wiiks minnefond til seminaret i Costa Rica for å bringe deltagerne fra Sør dit, og pengene kom godt med.

Bestemødre skytefelt

- Vi synes det er skutt nok, sier tre Bestemødre på Stortingets Plass. I begynnelsen av september var de "vegfolkere" i Nysetervegen som går inn til Regionfelt østlandet i Gråfjellet. De tre var Solvei Fjæstad, Oddny Jacobsen og Kerstin Bugge. Bestemødrene hadde reist med tog fra Oslo for å markere sitt syn på skytefeltet. De er opptatt av framtida og har gjennom 16 år ukentlige markert sine meninger foran Stortinget.

Nå hadde de valgt å markere sin

motstand mot Regionfelt østlandet sammen med andre skytefeltaksjonister i Åmot. De lokale skytefeltmotstanderne var glad for støtten de fikk på veikanten.

De mener at dette er den viktigste miljøsak i Hedmark i siste halvdel av dette hundreåret. Saken er så viktig at mange er villige til å ta i bruk sivil ulydighet og bli hentet av politiet. Stoppe skytefeltet er viktigere enn rullebladet, var det en som uttalte.

Nytt fokus på internasjonalt samarbeid om utviklingshjelp

FNs utviklingsprogram (UNDP) ønsker gjennom boka "Global Public Goods" å bidra til ny forståelse for internasjonalt samarbeid. Boka setter lys på de internasjonale bestrebelsene i å få til en utvikling i de fattigste landene. Tradisjonell utviklingshjelp viser resultater i noen områder og i noen sektorer, men har ikke ført til en forbedring av fattigdom generelt på jorda. Det er stort behov for nye måter å forholde seg til denne kritiske situasjonen på.

Alt for mye tid går med til kranling mellom utviklingshjelpens aktører om teori og satsingsområder. Den enigheten som fram-

står i dag, kan beskrives som vekstorientert, fokusert på menneskelige ressurser, delvis som sosialdemokratisk og delvis som markedsliberal. Det er også enighet om at behovet for samarbeid og koordinering er stort, men det er ingen som ønsker sjøl å la seg koordinere. Det er lansert et utall forslag til hvordan utviklingshjelpen kan bli mer effektiv, men ingen har hittil hatt den nødvendige evne eller makt til å sette ideene ut i livet.

Boka "Global Public Goods" er krevende lesning og ingen enkel vidunderkur for verdens utviklingsproblemer. Forslagene er derimot konkrete og fortjener opp-

Sidsels Plukk

Fra og med "fred og frihet" nr .3/1964 ble en innmeldingsblankett for første

gang tatt inn i bladet, fordi - som det ble skrevet : "..... vi tror at hver og en som leser dette , vil kunne gjøre bruk av den, og dermed gjøre i hvert fall noe for vår organisasjon."

Vel - innmeldingsblanketten står fremdeles på nest siste side i hvert eneste nummer, og vi sier som redaksjonen sa den gangen:

"Bruk den! Alle kjenner noen som nok er sympatisk innstilt til vårt arbeid, men som allikevel ikke er medlem. Alle kjenner noen som er generelt interessert i saker vi tar opp og som vi skriver om i vårt medlemsblad, men som kanskje ikke er interessert i å tegne medlemskap - vel, så spør om de vil abonnere, bare ganske enkelt abonnere".

Syns du bare innmeldingsblanketten ikke er nok, kan du få tilsendt vår instruktive vervebrosjyre.

Når dette er sagt , kommer vi også gjerne med en anmodning til alle våre lesere og medlemmer om å komme med andre ideer til vervearbeid over hele landet. Vi trenger nye medlemmer - unge og gamle - og selvfølgelig da helst kvinner som vil og kan delta aktivt og gi nye innspill til vårt daglig arbeid.

merksomhet fra alle som er opptatt av problematikken. Idegrupper om Nord/Sør, som er et nettverk av forskere som til sammen dekker hele spekteret av utviklingsspørsmål, ser på denne studien som et nødvendig bidrag til utviklingsdebatten.

nyhetsbrev fra ForUM 7-99

●●●● Nytt fra avdelingene

Nytt fra Stavanger og Sandnes

Ved Johanne S. G

“Bikes for Peace” med Tore Nærland

Tore Nærland, ukuelig optimist for miljø og fred og “Bike for Peace” takket ja til å fortelle fra sin siste fredstur med Bike for Peace-entusiastene. Våren 1999 syklet de ti tusen kilometer på kinesiske, kasakhiske og russiske veier, en tur som strakte seg over tre måneder (like lenge som krigen i Kosovo varte).

Tore Nærland har ikke latt sitt svaksyn hindre ham fra å leve et spennende og meningsfylt liv. Tvert om har han vist at han er mer klarsynt enn de aller fleste i kampen for de virkelige verdier i livet. Hvor mange år han har stått på vet jeg ikke. (Utholdenheten har han felles med IKFFere)

Tore Nærland som foredragsholder er i IKFF, i Skeianetunet (Eldresenteret) Sandnes, 21. oktober, var arrangert som åpent møte, av IKFF avd. i Sandnes og Stavanger.

Tore Nærland er kjent som en inspirerende foredragsholder, og han har virkelig noe å fortelle.

I skrivende stund, 1. oktober, kan vi bare si at vi forventer fullt hus.

Rogalands Fredsfond

I vedtektene for legatet Rogalands Fredsfond understrekes det at en ønsker å fremme opplysning, fredsforskning, fredsoppdragelse og å stimulere fredelig samarbeid og fredelig konfliktløsning. Både enkeltpersoner og organisasjoner i Rogaland kan søke om tildeling fra fondets midler. Også organisasjonene som står bak Rogalands fredsfond har rett til å søke disse midler til et eventuelt prosjekt.

Styret for Rogalands Fredsfond har annonsert ny utdeling. Søknadsfristen går ut 10. desember. Selve tildelingen fra fondets rentebærende midler vil finne sted 8. mars i år 2000. Det er andre gang en skal foreta en slik tildeling.

I styret for fondet sitter Rakel Lapin, lede og initiativtaker til fondet. Med seg i styret har hun representanter fra organisasjonene som står bak tiltaket: Penny Heymans, Kvækerne, Jorunn Berg og Hilde Solberg (Vara) fra IKFF, Stavanger, Marta Dorthea Sagland Lea og Gro Eriksen (vara) fra IKFF, Sandnes og Margaret Håberg, Jæren Kvinneforum.

Denne saken er viktig!

Et tips til andre avdelinger:

Loppemarked i Stavanger 6. november

Stavanger IKFF, med Sandnes IKFF som medarrangør, forbereder også i år et loppemarked i Bekkefaretd Bydelshus, 6. november. Folk står i kø for å sikre seg rariteter og mest utrolig ting på loppemarkedene. IKFFs loppemarkeder er ingen unntakelse. Medlemmer bidrar med “lopper”, og med egen innsats både ved salgsdiskene og i kafeteriaen. “Loppemarkedet” må være godt forberedt og medlemmene må ikke overlate hele ansvaret til styret.

I løpet av en lørdags formiddag er salget unnagjort. Inntektene varierer, ca 5000 kroner, noe mer eller mindre, pleier det å dreie seg om på våre loppemarkeder. Pengene går til fredsarbeid og er et godt supplement til medlemskontingenten.

Loppemarkedet gir også IKFF en ørliten sjanse til å komme i kontakt med folk som ikke kjenner IKFF. Ved kafebordet, og ved spesielt bokdiskene, er det gjerne noen som får med seg en brosjyre, kort eller bøker som forteller noe om IKFF, men det forutsetter litt pågåenhet fra oss bak diskene, for folk har stort sett ikke plass til annet enn “lopper”.

Nytter det å drive Fredsarbeid?

“Det er ikke menneskeverdig å gi opp”, sa Nobelpristaker Alva Myrdal. Tross militarismens fremmarsj, nær sagt overalt, tross krigene og all

nøden i krigenes spor, må aldri arbeidet for fred stoppe opp. Lokalt har IKFF i Stavanger og Sandnes tatt initiativ for å gjøre kjent det arbeidet som faktisk pågår.

Blant annet var Haagappellen tema da Landsstyreleder Mari Holmboe Ruge besøkte Sandnes i vår, og da besluttet Rakel Lapin å reise til denne store konferansen. Rakel er 79 år gammel, men gjør fremdeles en imponerende innsats i arbeide for fred. Ingen er for gammel til å være medarbeider for fred, sier Rakel.

Kampen mot “nye NATO” har også fått en lokal gruppe engasjerte mennesker til å drøfte hvordan en skal forholde seg til utviklingen av forsvarsalliansen NATO til det som kan se ut til å bli en angrepsallianse - om NATO-ledelsen bestemmer seg for det.

En rekke organisasjoner, også politiske, har deltatt i disse drøftingene om “Nye NATO”, også representanter for IKFF. Foreløpig er nok møtene om dette tema på diskusjonsnivå, etter det undertegnede forstår.

Barna er vår framtid

På det første møte i IKFF, avd. Stavanger, 30. august, ble det satt fokus på rasismeproblemet. Ruth Thomsen var engstelig for at dette problemet ville bli stadig større. Konklusjonen på denne debatten var at alle som har med barn og unge å gjøre, må ta utfordringen inn over seg. Både heimene og skolene har en nøkkelposisjon her. At barna er framtida kommer vi ikke utenom. Men hvordan makte oppgavene når de negative kreftene i dagens samfunn er så dominerende.

Stavanger IKFF har i høst hatt sine medlemsmøter privat, i Ruth Thomsens gjestfrie heim i Gauselvågveien nr. 76. Aktuell debatt, deriblant nytt fra IKFFs landsstyre, står alltid på programmet. Det møter 8-10 medlemmer som tar ivrig del i drøftingene. Møtene ledes av Kari Foldøy.

Bergensavdelingen om konflikten mellom Eritrea og Etiopia

I begynnelsen av november avholdt Bergens avdelingen et møte med fokus på konflikten mellom Eritrea og Etiopia. Siegfried Pausewang som er forsker ved Christian Michelsens Institutt og Etiopia-spesialist, holdt hovedforedraget. Anne Kathrine Torvunds film om kvinner i krig i Eritrea ble vist. Eritreaforeningen i Bergen serverte eritreisk mat.

Det blir mer om møtet i neste nummer av fred & frihet.

Kvinner trues i Pakistan

Menneskerettighetene svekkes stadig i Pakistan. I den siste tida er det startet en regulær offensiv mot viktige kvinneorganisasjoner og rettighetsforkjempere. Ledere og enkeltpersoner henges ut i media av sosialministeren som "spredere av vulgaritet og usedelighet i menneskerettighetenes navn". Kvinnelige ledere blir sjikanørt og beskyldt for å være amoralske og seksuelt forfalne og risikerer derved å bli fysisk angrepet av fanatiske islamister.

Human Rights Commission blir beskyldt for å fremme utroskap ved å forsvare voldtatte kvinners rettigheter. Siden mange av organisasjonene får utenlandsk støtte, blant annet fra Norge, blir de anklaget av pakistanske myndigheter for å tjene utenlandske interesser. Myndigheten i delstaten Sindh har anlagt sak

mot kvinneorganisasjonen Shirkatgah med påstand om at de har brukt midler fra Verdensbanken til undergravende virksomhet.

I mai i år ble 1941 frivillige organisasjoner i Pakistan deregistrert "for ikke å ha gitt nok og riktig informasjon til myndighetene". 35 organisasjoner som forsvarer menneskerettighetene blir jevnlig oppsøkt av myndighetsrepresentanter.

Fokus-nytt 6/99

Dette ble produsert i sommer. Etter militærkuppet i oktober i år er det naturlig å tro at situasjonen for kvinnene er ytterligere forverret.

NYTTIG LESESTOFF FRA IKFF

- * Johanne Reutz Gjermoe: For likeverd og fred.
  - * Birgit Broch Utne: Opplæring til fred. Et feministisk perspektiv
  - * IKFF-Rogaland 40 år. Redaktør Johanne Skog Gripsrud
  - * ForUMs fredgruppes studiebok fra 1995 om fred, miljø og utvikling v/Svein Hjetland og Mari Holmboe Ruge som redaktører
- Pris: 30 kroner pr. stykk pluss porto.

MATERIELL FRA IKFF

Til nordisk møte i Oslo i høst hadde deltakerne fra Gøteborgkretsen med seg T-trøyer med Picassomotivet "Kvinner og fuglen. Trøyen finnes i assosierte farger med hvitt motiv og koster kr. 115,- til kr. 140,-.

Dessuten har vi fremdeles noen igjen av våre vakre blå skjerf med hvite og gule liljer. Prisen er nedsatt til kr 50.- pr stk.

De som vil ha våre vervingsbrosjyrer får disse mot å betale porto.

PORTO KOMMER I TILLEGG TIL DE OPPGITTE PRISER

IKFFs kontor er betjent mandag og torsdag kl 0900 - 1200, men det kan nok hende du treffer noen utenom den tiden også på telefon 22 98 26 22 eller faks 22 20 37 80 eller e-post ikff@online.no

Om løsninger av krisene i Afrika

Blodige tragedier utspiller seg i stort omfang i Afrika - uten at de fanger verdens interesser. Undertrykte minoriteter, millioner av flyktninger og innbyggere som må utholde diktatorer, krigsherrer og ekstrem fattigdom i store deler av Afrika, fortjener oppmerksomhet fra verdenssamfunnet.

Den pågående krigen i Angola har drevet 1,5 millioner mennesker av en befolkning på 11,5 millioner på flukt i eget land. I Sierra Leone har borgkrigen tatt knekken på landets infrastruktur og med en dramatisk forverring av leveforholdene som følge. På grunn av konflikten har bare 10 - 15 prosent av den 4,5 millioner store befolkningen tilgang på medisinsk hjelp. Bare i 1996 var 14 av Afrikas 53 land i krig - en tilstand som hadde ansvar for halvparten av alle krigsrelaterte dødsfall i verden og sendte åtte millioner på flukt.

Vietnam søker erstatning

USA risikerer å måtte betale et erstatningskrav på millioner av dollar til Vietnam dersom det påvises skade etter bruk av giftstoffet Agent Orange som USA brukte under Vietnamkrigen.

Vietnam har satt i gang en masseundersøkelse av befolkningen for å kartlegge skadene etter giftstoffet og hevder at så mange som to millioner mennesker kan være skadet. Militærforskere fra USA avviser skadevirkningene.

Kvinneøkonomi

I et utviklingsprosjekt i Kamerun fikk mennene utbetalt lønnen både til seg og kona. Det viste seg at mannen beholdt halvparten av konas lønn til eget forbruk.

En undersøkelse fra Sør-India viste at mens kvinnene knapt brukte noe av inntekten sin til personlig forbruk, beholdt mennene 26 prosent til seg selv.

Undersøkelser fra Filippinene viste at morens arbeidsmengde øker med gjennomsnittlig 8,4 timer i uka for hvert ekstra barn. Når kvinnes

hjemmeproduksjon er medregnet i det økonomiske bidraget til husholdningen, sørger kvinnene for ti prosent mer av husholdningsbudsjettet enn mannen.

Kvinner i Nepal står for 27 prosent av husholdningsinntekten. Hvis tallene blir justert i forhold til ulønnet arbeid, øker prosentandelen til femti.

I Tyskland hadde 30 prosent av husholdningene i 1994 kvinnelig overhode.

Kjøreregler for verdensrommet

Jorden trues av forørkning og avskoging. Befolkningsveksten er ukontrollert og nivået på produksjon og forbruk er langt over det som er bærekraftig forsvarlig. Konflikten rasere og fordelingen av goder blir stadig skjevare. Slike realiteter krever et globalt samarbeid. Ikke bare på jorden, men også i verdensrommet. Dette var utgangspunktet for UNISPACE III, FNs konferanse om utforskning og fredelig utnyttelse av verdensrommet.

De siste hundre årene har fostret en enorm teknologisk utvikling. Dette har blant annet ført til at menneskeheten har tatt for seg verdensrommet som sin nye tumleplass. For ikke å overføre jordens problemer også dit, trengs internasjonale kjøreregler for hvordan det ytre verdensrommet skal utnyttes på en fredelig måte som gir alle mennesker. Nye politiske relasjoner, teknologisk utvikling og kommersielle trender i verdensrommet, krever at flere regler utarbeides.

Advarer mot undertrykking av kurdere

I forkant av åpningen til menneskerettighetskomisjonen uttrykte medlemmene av FNs komite mot rasediskriminering sin bekymring for kurdernes rettigheter.

En enstemmig uttalelse uttaler komiteens medlemmer bekymring for "handling som undertrykker kurdernes fundamentale rettigheter og deres identitet som et distinkt folkeslag".

Økende kvinnekriminering i Øst-Europa

Ulikheten mellom kvinner og menn i Øst-Europa og tidligere Sovjetunionen har økt de siste 10 årene, slår en omfattende UNICEF-rapport fast. De sosiale og økonomiske omveltningene i disse landene har fått dramatiske konsekvenser for 150 millioner kvinner og 50 millioner jenter. Kvinner står overfor høyere arbeidsledighet og har lavere inntekt enn menn. Omsorgen for barna er redusert, volden har økt og helsetilbudet forfalt.

Vold mot kvinner var mer vanlig under kommunismen enn tidligere antatt. Men voldssituasjonen er verre i dag enn den var for 10 år siden. Kvinner i regionen har få fluktmuligheter fra vold hjemme eller fra misbruk på arbeidsplassen. Den økonomiske krisen har gjort mange kvinner mer økonomisk avhengige av sine partnere. Krisesentrene for kvinner er få og ofte så overfylte at de må avvise kvinner som trenger hjelp. Boligmangelen er så akutt at det ikke er uvanlig at par fortsetter å bo sammen sjøl etter at de er skilt.

FOKUS-nytt 9/99

Sør-Afrikas kvinnesdag 9. august

Over 10.000 kvinner gikk i et opp-tog til parlamentsbygningen i Cape Town hvor de overrakte et opprop til kvinnekommisjonen med krav om at nå må noe gjøres for å stoppe volden mot kvinner og barn.

President Thabo Mbeki uttalte i en tale på TV samme dag at Sør-Afrika ikke kan kalle seg et fritt samfunn så lenge vold mot kvinner fortsetter. Bekjempelse av vold vil være en av hans topp prioriteringer framover.

Den nasjonale kvinnesdagen er til minne om kvinnes rolle i kampen mot apartheid. 9. august 1956 marsjerte 20.000 kvinner i Pretoria i protest mot passlovene som hadde blitt innført.

FOKUS-nytt 7/99

BOK ANMELDELSER

Demokrati og fredelig konfliktløsning

Red: Inge Eidsvåg
Universitetsforlaget A/S

I 1995 startet Nansenskolen i samarbeide med Norges Røde Kors og Kirkens Nødhjelp et opplæringsprogram, "Demokrati, menneskerettigheter og fredelig konfliktløsning". Hovedkapitlet i denne boka forteller om bakgrunnen, målsettingen, erfaringene, problemene og nødvendigheten av dette prosjektet. Men du finner mye mer: poesi, artikler om verdier i norsk kultur om kvinnebilder i litteraturen bl.a..

"Les og gled deg!" som det står som introduksjon av boka. "Siden krigen begynner i menneskenes sinn, er det i menneskenes sinn at forsvaret for freden må bygges" (fra UNESCOs konstitusjon).

Den 9. november 1993 ble den gamle middelalderbroen Stari Most skutt i stykker. Broen bygd i 1566 var et av verdens vakreste byggverk. Et granatregn og det tause ekko av flere 100 års fottrinn var stilnet. Det følgende er beretningen om et forsøk på å bygge nytt: Mellom ideal og virkelighet, teori og praksis, fiender i krig samarbeidspartnere i fred m.v.

Inge Eidsvåg skriver at å formidle kunnskaper er lettere enn endring av holdninger. Det handler om prosesser som tar tid og krever tålmodighet. Vi har en visjon for prosjektet som bunner i menneskesyn og et prosjekt for fremtiden. Vi tror kunnskap er viktig for å handle rett og at holdninger endres der mennesker møtes til systematisk og konstruktiv dialog.

En god og viktig bok.

Kerstin Bugge

Vitenskapens Janus - ansikt

Nils Johan Lavik:
Rasismens intellektuelle røtter
Tano Aschehoug

Forfatteren er professor i psykiatri ved UiO og har siden 1990 vært leder for Psykososialt senter for flyktninger. Boken gir et tilbakeblikk på rasismens blodige historie gjennom de siste 200 rasismens år. Lavik påviser at rasismens kilder fins i vitenskapelige og akademiske eliter og ikke primært i folkelig uvitenhet, sneversyn og fremmedfrykt. Perioden fra slutten av 1800-tallet til 1945 kan betegnes som rasismens gullalder. Flere vitenskapsgrener som medisin, biologi, genetik, psykologi og samfunnsvitenskap hadde adoptert både rasebegrepet og forestillingen om rasenes innbyrdes rangorden som overordnet paradigme. Segregasjon og diskriminering mellom raser ble praktisert som en del av naturens og samfunnets orden. Rasehygiene, eugenikk, kom på den politiske dagsordenen.

Utviklingen i Norden, Tyskland, England og USA viser samsvar i synet på det hierarkiske forholdet mellom rasene med den hvite rase på toppen. I mellomkrigstiden vedtok alle de nordiske land steriliseringslover. Vitenskapsmenn, leger og politikere inngikk en allianse i et rasehygienisk program for å begrense antallet minusvarianter og dårlige arvebærere.

I USA var psykiatri og psykologi på hele 1800-tallet og langt inn i dette hundreåret preget av den rasismen som gjennomsyret samfunnet. Leger ble viktige aktører for å legitimere slaveriet og den etterfølgende segregasjonspolitikken. I England støttet og rettferdiggjorde den vitenskapsbaserte rasismen kolonisering og undertrykkelsen av den afrikanske befolkningen. Så sent som i 1934 postulerte en kjent lege at afrikanerne var så primitive at det var vanskelig å skille mellom det normale og abnorme.

Alliansen mellom tyske leger, arvelighetsforskere og antropologer og det

nazistiske regimet i årene 1933 til 1945 er antagelig den største skandalen i medisins historie. Med tyske vitenskapsmenns hjelp ble seks millioner jøder drept. Dessuten deltok leger helhjertet i det nazistiske eutanasi- (barmhjertighetsdrap) programmet (1939-1941). 5 000 handikappede barn og 70 000 unyttige voksne ble avlivet i egne drapssentre. I tillegg kom de uhyrlige eksperimentene som leger foretok på fanger i konsentrasjonsleirene.

Etter krigen ble det et kappløp mellom amerikanske og sovjetiske myndigheter for å sikre seg toppvitenskapsmenn, også leger som hadde deltatt i dødelige eksperimenter.

Foruten å avdekke rasistiske strømninger i fortiden, viser Lavik at rasismen lever videre i beste velgående i gen-alderen. Eugenikk-betegnelsen er erstattet av termen human genetik, og i de fleste vestlige land er kollektiv reformgenetik tatt av plakaten og erstattet av individuelle reproduktive valg. Lavik advarer mot de misbruk som bioteknologien og den globaliserte turbokapitalismen kan medføre.

Boken fokuserer på de systembetingede overgrepene, men i liten grad på de nasjonalistiske og psykologiske spirene til rasisme som vi daglig er vitne til. Selv om mye av stoffet er kjent fra tidligere, er Laviks veldokumenterte og systematiske prospekt klargjørende og tankevekkende.

Elise Hüberr

Miljøbok med hovedvekt på handlingsmulighetene

Tor Traasdal (red)

Hva kan gjøres?

Håp og styring på en liten klode.

"Framtiden i våre hender" / Tiden

Boken er en markering av 25-årsjubileet til Framtiden i Våre hender (FIVH) og samtidig en invitt til 100-årsjubileet LO til miljøsamarbeid. De tolv bidragsyterne behandler miljø- og fattigdomsproblemet fra ulike sider, men konklusjonen er den samme: Forandring er nødvendig - og mulig.

Thorbjørn Berntsen, Gerd-Liv Valla og Ingrid Vaggen Malvik fremhever nødvendigheten for LO av å utvide solidaritetsbegrepet til også å innbefatte kommende generasjoner. Blant de andre forfatterne er Francis Sejersted,

Kåre Willoch, Bjørn Skogmo og Steinar Lem som skriver om styringsmulighetene i en globalisert økonomi selv om den internasjonale pengemakten svekker de demokratiske institusjonene. Det er to ting den globale konkurransen ikke klarer: Å stanse veksten der vi av hensyn til natur og miljø ikke kan ha den, og å fordele bedre. Og det er de to utfordringene som vil avgjøre framtiden, skriver Steinar Lem. LO's største fagforbund, Kommuneforbundet, har lenge debattert virkningen av globaliseringen. Hos Erik Dammann, stifteren av FIVH, har det skjedd en glidning fra å betone den enkeltes valgmuligheter til å understreke systemtvangen og alternativene.

Jostein Gaarder skriver om menneskeplikten som menneskerettighetenes forutsetning. Han stiller flere tankevekkende spørsmål: Ville vi ønsket at menneskene før oss hadde deponert store mengder kjernefysisk avfall på havbunnen eller i huler og fjellsprekker? Eller at tidligere generasjoner hadde hogd ned flere skoger og regnskoger eller uttryddet enda flere plante- og dyrearter? Vi er den første generasjonen som påvirker klimaet på jorden, - og kanskje den siste som ikke må betale prisen for det, skriver han.

Flere av forfatterne tar et kardinaloppgjør med Vestens vekstfilosofi som setter likhetstegn mellom økonomisk vekst og utvikling. Vi og kreftcellen deler drømmen om den evige vekst, skrev Steinar Lem i boken *Den tause krigen*. Vårt økonomiske system forutsetter en evigvarende vekst. Det økologiske systemet setter grenser for det som på enkelte områder er overskredet. Folkerett, sedvanerett og nasjonale lover er lite benyttet til å bevare miljøet. Hvorfor anvendes ikke §110b i grunnloven som bl.a. slår fast at: naturressurser skal disponeres ut fra langsiktig og allsidig planlegging, slik at etterslekten sikres et godt miljø? Tor Traasdahl, daglig leder i FIVH, stiller spørsmålet: Bør vi etablere et økologisk overhus med veto i saker som kan ha stor betydning for våre etterkommere eller for livsgrunnlaget. Eller et planleggingsdepartement der miljø- og ressursdelen er politisk overordnet?

Det inspirerende ved boken er at den fremhever den handlefrihet og de styringsmuligheter vi tross alt har.

Elise Hüberr

Humanisten Jens Evensen og hans imponerende livsverk

Berit Ruud Retzer:
 "Makten, myten og mennesket" Jens Evensen, En uautorisert biografi
 Forlaget bbg.

Forfatteren samarbeidet med Jens Evensen om bokprosjektet i nesten tre år inntil manuskriptet var ferdig. Da nektet familien Evensen å godkjenne det. Det var særlig kapitlet om Treholt-saken samarbeidet strandet på. I de neste to årene omarbeidet Ruud Retzer boken og ga den nylig ut som uautorisert biografi på eget forlag. Boken portretterer en fremragende folkerettslærd og diplomat som har innlagt seg store fortjenester både for Norge og i FN-sammenheng. Så har han vel en tilsvarende plass i folks bevissthet? Etter å ha lest boken, sitter en igjen med et inntrykk av at han verken er blitt vurdert eller forstått etter fortjeneste. Det er påfallende at han ikke er nevnt i Rune Slagstads bok: "De nasjonale strategene" som kom i 1998.

Faren var en fremgangsrisk slakter og forretningsmann på Grønland, den gang en av Oslos fattige bydeler. Der vokste Jens (født 1917) og hans to yngre søsken opp i et hjem preget av trygghet, samhold og tillit. Han opplevde tidlig de sosiale ulikhetene og følte seg hjemme i arbeiderbevegelsen.

Jens Evensens merittliste er lang. Som ung jurist arbeidet han i undergrunnsbevegelsen under krigen og som Quisling-etterforsker i 1945. I 1949 ble han utnevnt til junioradvokat i fiskerigransesaken mellom Norge og Storbritannia som ble ført for domstolen i Haag. Norge vant saken, og Evensens interesse for havrett ble vakt. Som en av Norges dyktige advokater og med erfaring i internasjonal rett ble han i 1961 utnevnt til leder av UD's rettsavdeling med tittel av ekspedisjonssjef. Han gikk rett til topps utenom alle søkerlister og interne avanse-

mentsordninger. Det førte til mye misunnelse og forbitrelse i UD-hierarkiet. Han gikk sine egne veier som katten til Kipling, utradisjonell, uten å iføre seg den obligatoriske partiuniformen. Den ble for trang. Olje, havrett, grensetviser og menneskerettigheter var saker som kom på Evensens bord. Han var en smidig forhandler, en mester i å finne alternative og samlende løsninger og kompromisser. "Forliks-Jens" ble han kalt av kollegene i UD. Hans arbeidsstil var pragmatisk, og han visste verdien av uformelle kontakter. Hans arbeidsiver smittet på miljøet og drev yteevnen oppover. Han oppnådde resultater som fikk ñ og for all fremtid vil på - betydning for Norge. Han ble hovedarkitekten bak det internasjonale havrettsregimet. Han sikret kontinentalsokkelen for norsk oljeutvinning og 200 miles økonomiske soner. Dessuten gråsoneavtalen med Sovjet. En kan spørre seg hvordan den nøysomme Evensen, som hater sløsing, opplever den norske oljeorgien.

I 1979 fikk han det ærefulle verv som nytt medlem i FN's havrettskomisjon hvor han ble en av nøkkelpersonene. I 1985 avla han ed som folkerettsdommer ved den internasjonale domstolen i Haag.

Det lengste kapitlet i boken er viet Treholt-saken. Men da forfatterens samarbeid med Evensen skar seg på grunn av den saken, skal den ikke omtales her. Det er nok å konstatere at saken merket Evensen for resten av livet. Den muntre, tillitskapende, livsglade optimisten ble en innadvendt grubler. Kritikk, misunnelse og bakvaskelse var han vant til, men Treholts svik mot deres vennskap ble et ulivssår.

I 1980 holdt han en brannfakkell av en tale mot atomvåpen: "Atomvåpen og usikkerhetspolitikk". Bølgen rundt NATOs dobbelvedtak i 1979 gikk høye, og Evensens tale landet som en politisk bombe. NATOs førstebruksdoktrine var det absolutte vanvidd, fastslo han, og atomvåpen er en forbrytelse mot menneskeheten og folkeretten. Som pensjonist vil han vie tiden til arbeidet for fred. Han har planer om å skrive en bok om "Retten til fred".

Ruud Retzers bok gir et spennende nærbilde av en idealistisk og fargerik pionér. Den er skrevet i beundring for en menneskerettighetsforkjemper og menneskevenn. La oss håpe at den ikke river opp gamle sår.

Elise Hüberr

IKFF

Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet

Postboks 8810 Youngstorget
N-0028 Oslo
Besøksadresse:
Storgt. 33c -4. et.
(inngang Henrik Ibsensgt.)
e-post: ikff@online.no
Postgirokonto: 0531.50.27075

Tlf.: 22 98 26 22 - Faks: 22 20 37 80
Telefontid: Mandag, tirsdag og torsdag
kl. 09.00 - 15.00
Onsdag: kl. 08.30 - 12.00

Kasserer: Eli Hindenes
Lilleakerveien 34, 0284 Oslo
Tlf.: 22 50 80 31

Landsleder: Kari Engelsgaard,
Kari Løchen, Mari Holmboe Ruge.
Adresse IKFF-kontoret.

Representant i det Internasjonale
hovedstyret:
Edel Havin Beukes, Løvenskioldsvei 12,
1358 Jar. Tlf. og faks: 67 53 13 00

IKFF-avdelinger - grupper - kontakter

Bergen: Zoja Grannes
Kalfarli 4
5018 Bergen
Tlf. 55 31 27 20
Jobb: 55 13 40 00

Drammen: Toril Rygh
Lensmannstien,
3030 Konnerud
Tlf. 32 88 49 19

Eidsvoll: Dagny Skauge
Hagalykja 41,
2080 Eidsvoll
Tlf. 63 96 44 58

Finnmark:
Astrid Larsson Kalvemo
9730 Karasjok
Tlf.: 78 46 71 84

Fredrikstad: Odrun Buer
Ridehusgt. 5 A,
1606 Fredrikstad
Tlf. 69 31 17 33

Grimstad:
Lise Natland
Biodd gt. 3
4878 Grimstad

Hamar: Anna Sveberg Eggen
Orion 39,
2315 Hamar
Tlf. 62 52 55 77

Nordland fylke: Eva Braseth
Reinslettveien 41,
8009 Bodø
Tlf. 75 58 13 19

Oslo og Omland: Kerstin Bugge
Gøteborggt. 1,
0566 Oslo
Tlf. 22 38 52 76
og
Helga Syvrist
Tåsenveien 77
0873 Oslo

Røros: Åse Berg
7372 Glåmos
Tlf.: 72 41 46 31

Sandefjord: Tulle Elster
Bentserødv. 95,
3234 Sandefjord
Tlf. 33 47 38 75

Sandnes: Berit Oldeide
Christiesgt. 20, 4307 Sandnes
Tlf.: 51 66 31 67

Stavanger: Kari Foldøy
Rektor Berntsensgt. 12 B,
4022 Stavanger
Tlf. 51 55 33 83 og
Kjersti Knutsen
Nedreveien 24,
4018 Stavanger
Tlf.: 51 58 74 04

Troms fylke:
Hermien Stoop Prestbakmo
Trollbakken 6,
9321 Moen
Tlf. 77 83 13 24

Trondheim: Ingeborg Skjåk Bræk
Overlege Kindtsgt. 3,
7052 Trondheim
Tlf. 73 94 06 08

Tønsberg: Bjørg Berg
Mårvn. 7,
3124 Tønsberg
Tlf. 33 32 64 35

International Peace Update
utgis i Geneve,
adr.: WILPF, 1 rue de Varembe,
1211 Geneva, Switzerland
Pris: Kr. 120,- pr. år
Bestilles ved IKFF's kontor i Oslo

– BESTILLINGSKUPONG –

Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet (IKFF)
Postboks 8810 Youngstorget, 0028 Oslo

Jeg vil bli medlem abonnent på Fred og Frihet

Medlemmer: kr. 200,- inkl. bladet
Abonnement på Fred og Frihet: kr. 150,-

Pensjonist / ungdom: kr. 150,- inkl. bladet
Postgiro nr. 0813 5168 158

Navn: .....

Adresse: .....

VÅRHERRES KLINKEKULE

Av Erik Bye

Jeg drømte at Vårherre var en pøde
med reven brok og skrubbsår på hver legg.
Jeg så ham klinke kule med vår klode
i muntre sprett mot universets vegg.

Han klinket, han var glad og det var sommer
og solen tente lys i farget glass.
Og tusenkloder rislet fra hans lommer
for i Vårherres lommer er det plass.

Og klodene fikk danse, sveve trille
til glede for hans hjerte og hans syn.
Så ble han distraherert, og glemte spillet:
En sommerfugl strøk vingen mot hans bryn!

Å for en dag å fange sommerfugler!
Det vakreste av alt han hadde skapt.
På marken lå Vårherres klinkekuler
og følte seg alene og fortapt.

Omsider kom han, trett som alle pøder
når det er kveld og leken har vært sen.
Da så han, at han hadde mistet en

“Den lille blå! Den minste av dem alle!”
Han lette under gress og sten og hekk.
“Og den som var så blank i solefallet!”
Men mørket kom, og kulen - den var vekk.

Det var vår egen jord som var blitt borte,
og marken lå der nattekald og våt.
Og Gud gikk hjem og hutret i sin skjorte.
Men jeg kan ikke minnes om han gråt.

Og vi som av den lille jord er børen
og tror at intet teller, uten den,
får drømme at Han leter mer i morgen
og håpe at han finner oss igjen.

*Diktet er hentet fra “Jeg vet en vind”, Cappelen 1973.
Gjengitt med tillatelse av forfatteren.*

